

UNIVERZITA JANA EVANGELISTY PURKYNĚ

V ÚSTÍ NAD LABEM

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

UNIVERZITA J. E. PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM

Pedagogická fakulta

POJETÍ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI U MLÁDEŽE VE VĚKU 15 – 18 LET.

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vypracoval: **Jakub Tomašík**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Vedoucí bakalářské práce: **Doc. PhDr. Jiří Škoda, Ph.D.**

Místo a rok odevzdání: **Ústí nad Labem, 2016**

UNIVERZITA JANA EVANGELISTY PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM

Pedagogická fakulta

Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jakub TOMAŠTÍK**
Osobní číslo: **P12631**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Název tématu: **Pojetí finanční gramotnosti a její úroveň u mládeže ve věku 15 - 18 let**
Zadávající katedra: **Katedra pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Rešerše informačních zdrojů vztahujících se ke vztahovanému tématu, se zaměřením na finanční gramotnost, pojetí finanční gramotnosti a možnosti zjišťování její úrovně. 2. Formulace výzkumného problému, výzkumných cílů, otázek výzkumu a výzkumných hypotéz. Charakteristika výzkumného pole. 3. Výběr vzorku a způsob jeho pořízení. Výzkumný vzorek bude tvořit cca 100 respondentů ve věku od 15 - 18 let s odlišným sociálním statutem. 4. Příprava výzkumných nástrojů a jejich ověření. Výzkumné nástroje budou konstruovány na základě dotazníku (zjišťování sociálního statusu, obsahové a rozsahové pojetí finanční gramotnosti) a didaktického testu (zjišťování úrovně finanční gramotnosti). 5. Realizace předvýzkumu a následná optimalizace vytvořených výzkumných nástrojů. 6. Vlastní realizace komparační výzkumné studie zamerané na porovnávání pojetí a úrovně finanční gramotnosti u mládeže 15 - 18 let v závislosti na jejím sociálním statusu. 7. Digitalizace získaných dat a jejich statistické vyhodnocení pomocí deskriptivních a induktivních metod statistické analýzy dat. 8. Diskuze výsledků a jejich interpretace. 9. Formulace závěrů a doporučení pro praxi s ohledem na profil absolventa studovaného oboru. 10. Sepsání a odevzdání bakalářské práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

1.BERTL, Ivan a Pavlína CHMELAŘOVÁ. Kapitoly o finanční gramotnosti. 1. vyd. Praha: Triton, 2012, 94 s. ISBN 978-807-3876-227., 2.JAKEŠ, Petr a Eva SKOŘEPOVÁ. Finanční gramotnost pro druhý stupeň základní školy: manuál pro učitele. 1. vyd. Ilustrace Kameel Machart. Praha: Fortuna, 2011, 102 s. ISBN 978-807-3730-895. 3.KLÍNSKÝ, P.; CHROMÁ, D.; TESAŘOVÁ, S.; JANÁK, M. Finanční gramotnost. Obsah a příklady z praxe škol. 1. vydání. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2008. 96 s. ISBN 978-80-87063-13-2. 4.KOCIÁNOVÁ, Helena a Pavlína CHMELAŘOVÁ. Finanční gramotnost v kostce: aneb co Vás neměl kdo naučit. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2012, 151 s. ISBN 978-80-7263-767-6. 5.NAVRÁTILOVÁ, Petra. Finanční gramotnost: učebnice žáka. 2. vyd. Kralice na Hané: Computer Media, 2011. ISBN 978-80-7402-106-0. 6.PETÝRKOVÁ, Lenka a Pavlína CHMELAŘOVÁ. Základy finanční gramotnosti. 1. vyd. Praha: Generation Europe, 2011, 94 s. ISBN 978-809-0497-481., 7.ROD, Aleš a Eva SKOŘEPOVÁ. Školní atlas: dnešní finanční svět. 1. vyd. Ilustrace Kameel Machart. Praha: TERRA-KLUB, 2012, 63 s. ISBN 978-809-0228-283. 8.SKOŘEPA, Michal a Eva SKOŘEPOVÁ. Finanční a ekonomická gramotnost: manuál pro učitele. 1. vyd. Scientia, 2008. ISBN 978-80-86960-40-1. 9.SMRČKA, L. Rodinné finance. Ekonomická krize a krach optimismu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 538 s. ISBN 978-80-7400-199-4. 10.ŠKVÁRA, Miroslav a Pavlína CHMELAŘOVÁ. Finanční gramotnost. 1. vyd. Praha: Miroslav Škvára, 2011, 219 s. ISBN 978-809-0482-302.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Jiří Škoda, Ph.D.

Katedra pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

19. března 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

23. dubna 2016

doc. PaedDr. Pavel Doulík, Ph.D.
děkan

L.S.

PhDr. Slavomil Fischer, Ph.D. MBA
vedoucí katedry

V Ústí nad Labem dne 19. března 2015

Prohlášení o Autorství

Tímto prohlašuji, že jsem tuto předloženou bakalářskou práci s názvem „*Pojetí finanční gramotnosti a její úroveň u mládeže ve věku 15 - 18 let*“ vypracoval samostatně a uvedl jsem všechny literární prameny a publikace, ze kterých jsem čerpal

V Ústí nad Labem dne

.....

Jakub Tomašík

Poděkování

Na tomto místě chci vyjádřit vděčnost vedoucímu mé závěrečné práce doc. PhDr. Jiří Škodovi, Ph.D. za jeho vytrvalou pomoc, odborné vedení při postupu vypracovávání, podporu a trpělivost při tvorbě této práce.

Jakub Tomašík

Anotace

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku finanční gramotnosti u mládeže ve věku 15 – 18 let a dále se zabývá rozdíly ve finanční gramotnosti v závislosti na sociálně ekonomickém statutu mládeže. Cílem práce je zjistit základní znalosti respondentů z oblasti finanční gramotnosti a schopnost jejich aplikace v prakticky zaměřených úlohách a dále určit vliv sociálně ekonomického statutu na úroveň finanční gramotnosti. V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy z oblasti finanční gramotnosti, jsou diskutovány možnosti edukace v oblasti finanční gramotnosti a některé negativní sociálně patologické jevy, které se pojí s důsledky nízké finanční gramotnosti. V empirické části práce je řešen relační výzkumný problém zaměřený na vztah sociálního statutu mládeže a úrovně jejich finanční gramotnosti. Výzkumné šetření bylo uskutečněno na vzorku 100 respondentů pomocí dotazníků a didaktického testování. Z výsledků výzkumu vyplývá nutnost věnovat problematice finanční gramotnosti větší pozornost v rámci zejména středoškolského vzdělávání.

Abstract

This bachelor thesis is focused on the issue of the financial literacy of teenagers at the age of 15 – 18 and deals with differences in financial literacy depending on the social-economical status of teenagers. The aim of this thesis is to find out basic financial awareness of respondents and the practical skill of its application in the tasks, and further to determine the influence of social-economical status on the level of financial literacy. In the theoretical part there are defined the basic terms from the field, are discussed the possibilities of financial literacy education and some negative social pathological phenomena, which are connected to the consequences of weak financial literacy. In the practical part of this thesis there is solving the related problem focused on the relation of social status of teenagers and the level of their financial literacy. The research was realized on the sample of 100 respondents by the questionnaires and didactic testing. The results of the research demonstrate the necessity to devote higher attention to this issue within high school education.

Klíčová slova

Finanční gramotnost. Vzdělávání. Mladiství. Sociální statut. Sociální vyloučení.

Key words

Financial literacy. Education. Youth. Social status. Social exclusion.

Obsah

ÚVOD	9
1. TEORETICKÁ ČÁST	10
1.3. Vymezení pojmu finanční gramotnost.....	10
1.3.1. Složky finanční gramotnosti.....	11
1.3.2. Význam a úloha peněz v životě člověka	12
1.4. Finanční vzdělávání	14
1.4.1. Struktura finančního vzdělávání	14
1.4.2. Význam finančního vzdělávání	15
1.4.3. Standardy finančního vzdělávání	16
1.4.4. Cílové skupiny.....	19
1.4.5. Finanční vzdělávání žáků v počátečním vzdělávání	19
1.5. Měření finanční gramotnosti mládeže žáků ZŠ a SŠ	20
1.6. Důsledky nízké úrovně finanční gramotnosti.....	22
1.6.1. Dluh	22
1.6.2. Dluhová past.....	23
1.6.3. Osobní bankrot.....	23
1.6.4. Insolvence.....	24
1.6.5. Sociální vyloučení	24
1.6.6. Ghetto	25
2. EMPIRICKÁ ČÁST	26
2.1. Výzkumný problém.....	26
2.2. Výzkumné otázky.....	26
2.3. Cíle výzkumu	27
2.4. Výzkumné hypotézy	27
2.5. Popis výzkumného vzorku a jeho výběru.....	28
2.6. Popis výzkumného nástroje.....	28
2.7. Předvýzkum	29
3. VÝSLEDKY A JEICH DISKUSE.....	29
4. ZÁVĚR A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	56
5. POUŽITÉ INFORMAČNÍ ZDROJE	58
6. PŘÍLOHY	60
6.1. Dotazník	60

ÚVOD

Pro bakalářskou práci jsem si vybral téma „Pojetí finanční gramotnosti u mládeže“. Vzhledem k tomu, že pracuji v oblasti finančního poradenství a denně se setkávám s problémy spojenými s nedostatečnou finanční gramotností.

V této bakalářské práci jsme se zaměřili na finanční gramotnost mladistvých ve věku 15 – 18 let. Domníváme se, že právě tato věková skupina je nejdůležitější z hlediska vytváření základů finanční gramotnosti, neboť se jedná o věkovou skupinu, která dosud prochází segmentem povinného vzdělávání a která se s řadou finančních jevů už osobně setkává, aniž je dosud vystavena všem negativním důsledkům vyplývajících z nízké finanční gramotnosti. Finanční gramotnost pokládáme rovněž za důležitou součást sociálního a sociálně ekonomického statutu populace. Je známo, že zejména v sociálně vyloučených lokalitách s nízkou finanční gramotností obyvatelstva se zároveň vyskytuje velké množství sociálně patologických jevů, které vznikají právě jako důsledek nedostatečné finanční gramotnosti (lichva, předlužení, krádeže, násilná trestná činnost, insolvence). Proto je cílem této práce zjistit, jaký je vztah mezi sociálním statutem mládeže ve věku 15 – 18 let a jejich finanční gramotností.

Pro realizaci výzkumné studie bylo zvoleno šetření pomocí dotazníku a didaktického testu, kterého se zúčastnilo 100 respondentů, studentů střední škol v Ústeckém kraji. Získané výsledky byly podrobeny deskriptivním a induktivním metodám statistické analýzy dat.

Specifickým problémem je vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti. Touto problematikou se tato práce primárně nezabývá, větší důraz je kladen na sociální a sociálně pedagogické konsekvence této problematiky. Nicméně se ukazuje, že formální vzdělávání, zejména na úrovni středních škol má pro finanční gramotnost zcela klíčovou roli. Bohužel v současné době se ve školním kurikulu se stále jedná o tematiku opomíjenou, okrajovou, které je věnováno jenom málo pozornosti. Problematická se jeví i kvalifikace učitelů pro výuku finanční gramotnosti, což přináší značné výzvy jak pro přípravné vzdělávání učitelů, tak pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

1. TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické kapitole práce, se budu zabývat vymezením základních pojmů finanční gramotnosti. Složkami finanční gramotnosti.

1.1. Vymezení pojmu finanční gramotnost

Pro základní orientaci v oboru finanční gramotnosti a následném zabýváním se její problematiky, je třeba si nejprve definovat pojem samotný. Výkladů tohoto pojmu je skrze různé publikace široká škála. Přistoupil jsem k jednomu oficiálnímu a jednomu vědeckému.

Primárně jsem přistoupil k hlavnímu dokumentu pro finanční vzdělávání v České republice, Národní strategie finančního vzdělávání (2010, s. 11). Která definuje pojem jako *„soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“* S tímto zněním vymezení pojmu finanční gramotnosti se shodlo Ministerstvo financí, spolu s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvem průmyslu a obchodu, Českou národní bankou, dále i spotřebitelskými i profesními sdružení zapojené do činnosti Pracovní skupiny pro finanční vzdělávání (Národní strategie finančního vzdělávání, 2010)

Finanční gramotnost je společně se schopnostmi zajistit si příjem, zvažovat důsledky svých rozhodnutí na aktuální a budoucí příjem, orientací v nabídce pracovních příležitostí a schopností rozhodovat o výdajích, specializovanou součástí obsáhlejší ekonomické gramotnosti. Díky finanční gramotnosti dochází k formování znalostí, dovedností a hodnotových postojů, které jsou pro občana při uplatňování se v současné společnosti nezbytné (Národní strategie finančního vzdělávání, 2010).

Finanční gramotnost dále úzce souvisí s gramotností numerickou (např. využití matematických metod k řešení početních úloh souvisejících s financemi), informační (např. schopnost přijímání, chápání a vyhodnocování informací) a právní (např. orientace v

právním systému, povědomí o právech a povinnostech a též o možnostech získání 11 pomoci). Rozvojem těchto gramotností dochází zároveň k vytváření a posilování ekonomického, právního a politického myšlení občanů (Národní strategie finančního vzdělávání, 2010).

Pro zjednodušení této definice jsem sekundárně přistoupil k publikaci autorek Petýrkové a Chmelařové, 2011. Autorky zde definují finančně gramotného člověka jako člověka, který ví, jak svět peněz funguje a jak se svými financemi správně zacházet. Má přesný přehled o tom, odkud se peníze na jeho účtu berou a kam následně „mizejí“. Namísto nákupu nepotřebných a zbytečných věcí volí uvážené investice s dlouhodobějším výhledem. Pochopí, kde může uspořit a do čeho má investovat. (Petýrková, Chmelařová, Osobní finance – základy finanční gramotnosti, 2011, s. 5.).

1.1.1. Složky finanční gramotnosti

Pojem finanční gramotnost brán jako správa osobních/rodinných financí označuje obor, který je dále dle Národní strategie finančního vzdělávání strukturován do tří základních složek: gramotnost peněžní, cenovou a rozpočtovou.

- Peněžní gramotnost představují kompetence nezbytné pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz a transakcí s nimi a dále správu nástrojů k tomu určených (např. běžný účet, platební nástroje apod.).
- Cenovou gramotnost představují kompetence nezbytné pro porozumění cenovým mechanismům a inflaci.
- Rozpočtovou gramotnost představují kompetence nezbytné pro správu osobního/rodinného rozpočtu (např. schopnost vést rozpočet, stanovovat finanční cíle a rozhodovat o alokaci finančních zdrojů) a zahrnuje i schopnost zvládat různé životní situace z finančního hlediska. Rozpočtová gramotnost zahrnuje vedle výše popsané obecné složky také dvě složky specializované: správu finančních aktiv (např. vkladů, investic a pojištění) a správu finančních závazků (např. úvěrů nebo leasingu). To předpokládá v obou případech orientaci na trhu různě komplikovaných finančních produktů a služeb, schopnost mezi

sebou jednotlivé produkty či služby porovnávat a volit ty nejvhodnější s ohledem na konkrétní životní situaci.

1.1.2. Význam a úloha peněz v životě člověka

Říká se, že peníze hýbou světem. Tak jako v minulosti, i dnes mají pro člověka podstatný význam. Ovlivňují náš každodenní život, ať už pozitivně nebo negativně.

Autoři Sysáková a Šlahor definují peníze jako „jakékoliv aktivum, které je na určitém území (v určitém regionu) všeobecně akceptované při placení za zboží a služby, případně při úhradě dluhu, a které efektivně nahrazují přímou výměnu zboží a služeb“ (Sysáková, Šlahor, 2010, s. 12).

Vznik peněz se spojuje se vznikem obchodu. Peníze sloužily a dodnes slouží jako výměnný prostředek. V minulosti výměnný prostředek představovalo zboží, různé, ať už přírodní produkty nebo některé živočichy, zejména dobytek. Existovala tzv. naturální výměna, nazývaná i barter. Později se jako výměnný prostředek využívaly drahé kovy (zlato a stříbro), které na sebe časem vzali podobu mincí. Podoba mincí měla oproti kousku drahých kovů tu výhodu, že při placení za zboží nebo služby nebylo třeba mince vážit, ani zjišťovat kvalitu kovu, protože mince byly stejně velké a měli stejné označení.

Placení mincemi mělo i své nevýhody, protože byly limitovány dostupností drahých kovů (například v době války se hodně kovu využívalo při výrobě zbraní) nebo se mince časem opotřebovaly, dokonce se při jejich výrobě mísily levnější kovy, čímž se nominální hodnota mincí odchylovala od jejich reálné hodnoty. Bylo třeba najít náhradu mincí, proto se postupně do oběhu dostávaly papírové peníze. Papírové peníze neměli vždy takovou podobu jakou mají dnes. Například v Evropě vznikly z papírových úvěrových (platebních) dokumentů. Tyto dokumenty obsahovaly příslib či příkaz placení skutečnými penězi z drahých kovů. Takových dokumentů bylo několik typů. Byly to např. depozitní stvrzenky, obligace nebo směnky (Medvěd, Tkáč, 2013, s. 19-23).

Peníze plní několik funkcí. Autor Lisý uvádí tři základní funkce, a to:

- peníze jako prostředek směny,
- jako zúčtovací jednotka,
- jako uchovatel hodnoty.

Ve funkci směnného prostředku slouží peníze jako prostředník oběhu zboží, tedy usnadňují výměnu zboží nebo služeb. Role peněz jako zúčtovací jednotky je spojena s funkcí výměny. Peníze zde v tomto případě vyjadřují hodnotu, resp. cenu zboží nebo služby. Peníze je však možné i shromažďovat, spořit, tedy přenášet jejich hodnotu do budoucna. To znamená, že není nutné peníze vynakládat na nákup zboží a služeb ihned, ale existuje zde možnost nákupy uskutečnit v budoucnosti (Lisý, 2005, s. 406).

Peníze používáme jako platební prostředek. Převod těchto platebních prostředků od jednoho subjektu na druhý označujeme jako platební styk. V současnosti můžeme platby realizovat nejen hotovostně ale i bezhotovostně, a rovněž i v rámci několika států. Nejčastějším způsobem realizace plateb je formou hotovosti. V běžném životě se platba hotovostí využívá hlavně v obchodech, stravovacích zařízeních či v kinech, divadlech apod. Výhodou hotovostního platebního styku je, že hotovost je přijímána v podstatě všude. Nosit peníze u sebe je běžná věc, ale má to i své nevýhody. Zvyšuje se zde riziko ztráty, případně ukradení nebo i znehodnocení, protože papírové peníze se při neopatrném manipulování mohou například roztrhnout nebo jiným způsobem poškodit. Poměrně často se dnes využívá bezhotovostní forma placení. Převod peněz je rychlý, jednoduchý a bezpečný, i když o bezpečnosti by se zde dalo polemizovat (Dejnožka et. Al, 2012, s. 22).

Se vznikem peněz však vznikl i pojem dluh. Dluhy jsou součástí života téměř každého z nás. Úvěry a půjčky jsou dnes snadno dostupné a mohli bychom říci, že v některých případech přímo nevyhnutelné. Díky nim si dokážeme vyřešit nebo zlepšit životní situace, zajistit si bydlení, případně "rozjet" podnikání. Ale většinou stojíme před otázkou, zda si úvěr / půjčky vzít nebo raději počkat a naspořit si peníze na koupi určité věci. Lidé zájímají k dluhům různý postoj. Mohli bychom je rozdělit na konzervativní a moderní. Konzervativně smýšlející lidé mají před dluhy respekt. Jsou toho názoru, že vše, co chceme získat (auto,

byt, dovolená) si musíme zasloužit tvrdou prací a odříkáním. Ti "moderní" mají opačný názor. Proč si věci nekoupit teď? Na co čekat? Vždyť život máme jen jeden. V obou těchto názorech je kousek pravdy. Důležité je však zadlužovat se rozumně. Existují tzv. rozumné dluhy a nerozumné dluhy. Pod pojmem rozumné dluhy chápeme ty, které se týkají např. bydlení - výstavba, rekonstrukce domu, bytu. Dluhy jsou kryté danou nemovitostí, takže v případě neplnění povinností ze strany dlužníka, může věřitel uspokojit svou pohledávku prodejem předmětné nemovitosti. Pokud hovoříme o tzv. nerozumných dluzích, jde o dluhy spojené s luxusem. Většinou jde o spotřební úvěry a půjčky využívány např. na koupi auta, motorky, luxusní dovolené, drahého nábytku apod. Tyto výrobky však časem ztrácejí na hodnotě nebo přestanou správně fungovat a často se stává, že splácíme to, co už dávno nevlastníme (Zbojek, 2011, s. 38-39).

1.2. Finanční vzdělávání

Finanční vzdělávání je proces, při kterém finanční spotřebitelé/investoři zlepšují své znalosti finančních produktů a konceptů. Prostřednictvím informací, instrukcí anebo objektivních rad rozvíjejí své dovednosti a sebedůvěru, aby si byli více vědomi finančních rizik a příležitostí, aby mohli činit správná (informovaná) rozhodnutí, dále také aby věděli, kam se mohou obrátit o pomoc a aby v neposlední řadě dokázali přijímat další účinná opatření ke zlepšení jejich finančního blahobytu (OECD, 2005).

1.2.1. Struktura finančního vzdělávání

„Předpokladem pro cílené budování finanční gramotnosti je porozumění její podstatě. Jedná se o nezbytný výchozí bod pro rozhodnutí, jak finanční vzdělávání ve škole realizovat, do jakých předmětů jej zařadit a jaké metody ve výuce uplatňovat. Finanční vzdělávání je jednou z mála oblastí vzdělávání, která se může opírat o vládou schválenou strategii. Aktualizovaná verze Národní strategie finančního vzdělávání byla schválena v roce 2010. Tento strategický dokument se zabývá významem a principy finančního vzdělávání, rolí jednotlivých subjektů ve finančním vzdělávání a prezentuje akční plán pro finanční vzdělávání v ČR.

Finanční vzdělávání v České republice má tzv. dvou pilířovou strukturu. Jeden pilíř finančního vzdělávání zasahuje žáky v počátečním vzdělávání, druhý pilíř směřuje ke vzdělávání dospělých. Pro finanční vzdělávání žáků je pak určujícím dokumentem Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, který obsahuje Standardy finanční gramotnosti (dále jen Standardy). Ty vymezují cílový stav úrovně finanční gramotnosti pro základní vzdělávání (zvláště pro 1. stupeň a pro 2. stupeň) a pro střední vzdělávání (který odpovídá úrovni finanční gramotnosti dospělého občana). Standardy předkládají Obsah a Výsledky vzdělávacího procesu ve čtyřech tematických okruzích:

- Peníze
- Finanční produkty
- Hospodaření domácnosti
- Práva spotřebitele

Zpracování Standardů se velmi blíží rozpracování vzdělávacího obsahu v rámcových vzdělávacích programech. Jednotlivé Obsahy jsou vlastně doporučeným učivem a dílčí Výsledky jsou navrhnutými očekávanými výstupy, resp. výsledky vzdělávání. (Národní strategie finančního vzdělávání).

1.2.2. Význam finančního vzdělávání

Finanční gramotnost občanů by je měla ochránit před nesprávnými rozhodnutími v oblasti financí. Zorientovat se ve světě financí, při množství druhů finančních produktů, počtu institucí a odlišné úrovni jejich zástupců, je velice nesnadné. Každý produkt je vhodný, resp. nevhodný pro jinou situaci, jiný požadavek, jiného člověka, jinou dobu. Může například jít „jen“ o krátkodobé uložení peněz, nebo se může jednat o zásadní rozhodnutí, jako např. financování bydlení, vytváření finančních rezerv apod., a finančně gramotný člověk by se v těchto věcech měl obratně orientovat. (Kociánová, 2012)

Rychle se rozvíjející oblast finančních produktů a služeb podporuje aktivní roli občana jako spotřebitele a mělo by vést k pochopení a přijetí osobní odpovědnosti za finanční zajištění sebe i své rodiny. V širším kontextu také vede k uvědomění si důsledků socioekonomického vývoje společnosti, zejména s ohledem na prevenci předlužení a zajištění se na stáří. V konečném důsledku přispívá finanční vzdělávání k rozvoji celé české ekonomiky, společnosti a k udržitelnému rozvoji. (Národní strategie finančního vzdělávání,

2010). Nedostatečná finanční gramotnost občanů byla také jedním ze spouštěcích mechanismů současné finanční krize (především v USA). Výrazně alarmující je dynamika negativních jevů jako je růst zadlužování obyvatelstva, růst nesplacených pohledávek a exekucí na majetek fyzických osob. S ohledem na tyto uvedené skutečnosti, je třeba klást vyšší důraz na finanční vzdělávání občanů jako takové a zejména na jeho kvalitu. (Národní strategie finančního vzdělávání, 2010)

1.2.3. Standardy finančního vzdělávání

V rámci již zmíněného dokumentu Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách (2007) byly vydány Standardy finanční gramotnosti pro základní i střední školy. Tyto standardy můžeme vidět v následujících tabulkách. V první tabulce nalezneme standardy pro první a druhý stupeň základních škol a v tabulce následující jsou standardy pro střední školy

Tabulka 1 Standard finančního vzdělávání pro Základní školy

Peníze	
1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ
Obsah	Obsah
- hotovostní a bezhotovostní forma peněz	- nakládání s penězi
- způsoby placení	- tvorba ceny
- banka jako správce peněz	- inflace
Výsledky	Výsledky
- používá peníze v běžných situacích	- na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení
- odhadne a zkontroluje cenu nákupu a vrácené peníze	- na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH
	- objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny
	- popíše vliv inflace na hodnotu peněz

Hospodaření domácnosti	
1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ
Obsah	Obsah
- rozpočet, příjmy a výdaje domácnosti	- rozpočet domácnosti, typy rozpočtu, jejich odlišnosti
- nárok na reklamaci	- základní práva spotřebitelů
Výsledky	Výsledky
- na příkladu ukáže, proč není možné realizovat všechny chtěné výdaje	- sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje domácnosti, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů
	- objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu
	- vysvětlí, jak se bránit v případě porušení práv spotřebitele
Finanční produkty	
1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ
Obsah	Obsah
- úspory	- služby bank, aktivní a pasivní operace
- půjčky	- produkty finančního trhu pro investování a pro získání prostředků
	- pojištění
	- úročení
Výsledky	Výsledky
- vysvětlí, proč spořit, kdy si půjčovat a jak vracet dluhy	- uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení
	- uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky (spotřeba, úspory, investice)
	- uvede a porovná nejčastější způsoby krytí deficitu (úvěry, splátkový prodej, leasing)
	- vysvětlí význam úroku placeného a přijatého
	- uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít

Zdroj: MFČR, MSMT, MPO: Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách (2007)

Peníze	
Obsah	Výsledky
- placení (v tuzemské i zahraniční měně)	- používá nejběžnější platební nástroje, smění peníze za použití kurzovní lístku
- tvorba ceny	- stanoví cenu jako součet nákladů, zisku a DPH
	- vysvětlí, jak se cena liší podle zákazníků, místa, období...
	- rozpozná běžné cenové triky (cena bez DPH...) a klamavé nabídky
- inflace	- vysvětlí podstatu inflace a její důsledky na příjmy obyvatelstva, vklady a úvěry, dlouhodobé finanční plánování a uvede příklady, jak se důsledkům inflace bránit
Hospodaření domácnosti	
Obsah	Výsledky
- rozpočet domácnosti	- rozliší pravidelné a nepravidelné příjmy a výdaje a na základě toho sestaví rozpočet domácnosti
	- navrhne jak řešit schodkový rozpočet a jak naložit s přebytkovým rozpočtem domácnosti
Finanční produkty	
Obsah	Výsledky
- přebytek finančních prostředků	- navrhne způsoby, jak využít volné finanční prostředky (spoření, produkty se státním příspěvkem, cenné papíry, nemovitosti...)
	- vybere nejvýhodnější produkt pro investování volných finančních prostředků a vysvětlí proč
- nedostatek finančních prostředků	- vybere nejvýhodnější úvěrový produkt s ohledem na své potřeby a zdůvodní svou volbu
	- posoudí způsoby zajištění úvěru a vysvětlí, jak se vyvarovat předlužení
	- vysvětlí způsoby stanovení úrokových sazeb a rozdíl mezi úrokovou sazbou a RPSN
- pojištění	- vybere nejvýhodnější pojistný produkt s ohledem na své potřeby
Práva spotřebitele	
Obsah	Výsledky
- předpisy na ochranu spotřebitele	- na příkladu vysvětlí jak uplatňovat práva spotřebitele (při nákupu zboží a služeb včetně produktů finančního trhu)
- obsah smluv	- na příkladu ukáže možné důsledky neznalosti smlouvy včetně jejích všeobecných podmínek

Zdroj: MFČR, MSMT, MPO: Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách (2007)

1.2.4. Cílové skupiny

Aby bylo možné cíleně připravit a efektivně koordinovat projekty finančního vzdělávání, je potřeba rozčlenit obyvatelstvo na cílové skupiny podle jejich specifických potřeb, se zřetelem na fáze životního cyklu a specifické životní situace. Díky charakteristikám vymezených cílových skupin je možné, aby se sestavování programů a aktivit finančního vzdělávání svým obsahem, formou a propagací, co nejvíce přizpůsobilo potřebám jednotlivých skupin, jejich sociálním a intelektuálním schopnostem a zkušenostem (Strategie finančního vzdělávání, 2007).

K cílovým skupinám dle fází životního cyklu patří:

- žáci ve fázi bez zdrojů a závazků
- studenti a mladí dospělí ve fázi nízkých úspor
- rodiny s dětmi ve fázi půjček
- samostatné domácnosti ve fázi investic
- lidé kolem důchodového věku ve fázi čerpání majetku

Členění cílových skupin dle specifické životní situace:

- předlužené domácnosti
- skupiny se specifickými potřebami (jako např. národnostní menšiny, zdravotně postižení, domácnosti s nízkým příjmem apod.)
- skupiny ve specifické situaci (jako je např. rozvod, ztráta zaměstnání, smrt blízké osoby apod.) (Strategie finančního vzdělávání, 2010)

1.2.5. Finanční vzdělávání žáků v počátečním vzdělávání

Počáteční vzdělávání zahrnuje, dle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, tyto druhy vzdělávání: předškolní, základní, střední, v konzervatoři a vyšší odborné a také zahrnuje studium akreditovaných studijních programů uskutečňovaných dle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve změně pozdějších předpisů (Strategie finančního vzdělávání, 2007) Za úroveň počátečního vzdělání ručí stát, a to především

prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy za odborné podpory Ministerstva financí a České národní banky. Hlavním dokumentem upravujícím finanční vzdělávání na této úrovni je Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách z roku 2008, který společně zpracovaly Ministerstvo financí, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Výzkumný ústav pedagogický a Národní ústav odborného vzdělávání (Národní strategie finančního vzdělávání, 2010)

1.3. Měření finanční gramotnosti mládeže žáků ZŠ a SŠ

Ve školním roce 2010/2011 proběhlo měření úrovně finanční gramotnosti žáků 2. stupně základních škol a středních škol ve formě celostátní Soutěže Finanční gramotnosti, jež organizovalo MŠMT ve spolupráci s neziskovou organizací FINAČNÍ GRAMOTNOST, o.p.s. Tato Soutěž Finanční gramotnosti probíhá každoročně již od školního roku 2009/2010 a v letošním roce běží její již 5. ročník. Soutěž obvykle probíhá ve čtyřech kolech: školním, okresním, krajském a celostátním, přičemž pro účely měření byly využity pouze výsledky kol školních. Školní kola probíhají „on-line“ prostřednictvím testových otázek či početních příkladů, kde žáci, v určitém časovém limitu, volí ze čtyř možných odpovědí vždy pouze jednu správnou (FINAČNÍ GRAMOTNOST, o.p.s., 2011).

Jednotliví účastníci tohoto měření byli rozděleni do dvou kategorií. První kategorii tvořili žáci 2. stupně základních škol a žáci odpovídajících ročníků víceletých gymnázií. Druhou kategorii tvořili žáci středních škol, středních odborných učilišť a odpovídajících ročníků gymnázií. Celkem se tohoto měření zúčastnilo 40 248 žáků ze 708 škol z celé České republiky (FINAČNÍ GRAMOTNOST, o.p.s., 2011).

Zaměření otázek pro první kategorii odráželo problematiku tří standardů finanční gramotnosti podle MŠMT. Teoretická část se týkala peněz, finančních produktů a hospodaření domácnosti. V praktické části byly zahrnuty početní úlohy zaměřené na domácí rozpočet a finanční produkty. Otázky pro druhou kategorii byly taktéž přizpůsobeny standardům finanční gramotnosti dle MŠMT. Teoretická část byla zaměřena na stejná témata, jako u první kategorie, navíc zde však byly otázky ohledně práv spotřebitele. Praktická část byla rovněž zaměřena na početní úlohy ohledně domácího rozpočtu a finančních produktů (FINAČNÍ GRAMOTNOST, o.p.s., 2011).

Výsledky prvního a druhého ročníku měření byly téměř srovnatelné a žáci v nich v průměru dosáhli přibližně 50% úspěšnosti. Druhého měření se však žáci účastnili pouze na principu dobrovolnosti, tedy jen ti, kteří mají nějaké znalosti z oblasti finanční gramotnosti či se o finanční gramotnost zajímají. Dalo by se tedy očekávat, že jejich výsledky budou lepší. Dosažené výsledky však svědčí o tom, že znalosti žáků jsou téměř 16 ve všech základních oblastech finanční gramotnosti stále nedostačující (FINAČNÍ GRAMOTNOST, o.p.s., 2011).

Měření tedy opět potvrdilo, že je nezbytné nadále intenzivně podporovat celostátní rozvoj finanční gramotnosti a vymýšlet inovativní formy vzdělávání všech věkových kategorií. Jedině takto totiž můžeme efektivně předcházet předlužení českých domácností (FINAČNÍ GRAMOTNOST, o.p.s., 2011).

Na jaře roku 2012 proběhlo první mezinárodní měření finanční gramotnosti v rámci projektu PISA, což je program pro mezinárodní hodnocení žáků, jež koordinuje OECD. Projekt PISA pravidelně zkoumá úroveň znalostí a dovedností patnáctiletých žáků a zaměřuje se konkrétně na tyto tři oblasti: čtenářská gramotnost, matematická gramotnost a přírodovědecká gramotnost. Zaměření výzkumu se střídá vždy po třech letech. Šetření v roce 2012 bylo zaměřeno na matematickou gramotnost a jeho zvláštní součástí bylo právě měření finanční gramotnosti, jež se zúčastnilo 19 zemí včetně České republiky. V naší zemi se do něj zapojilo 6 413 patnáctiletých žáků z 297 škol (Krejčková, 2013).

Test finanční gramotnosti byl tvořen rozsáhlou škálou různě obtížných úloh, které byly žákům předloženy ve 3 typech otázek: otázky s výběrem odpovědí, uzavřené otázky s krátkou odpovědí a otevřené otázky s krátkou či dlouhou odpovědí. Každou testovou úlohu předcházela tzv. úvodní stimul v podobě textu, obrázku, diagramu či jejich kombinace (Krejčková, 2013).

Výsledky tohoto měření zatím nejsou bohužel k dispozici. Jejich zveřejnění se předpokládá na červen tohoto roku. Získaná data poskytnou nejen základní popisné charakteristiky, jako jsou jednotlivé výsledky dívek a chlapců, výsledky žáků jednotlivých typů škol či výsledky žáků z jednotlivých krajů, ale díky dotazníkům, v nichž žáci vyplňovali informace o svém rodinném zázemí, povolání rodičů, o prostředí, v němž žijí, o svých

názorech, postojích apod., bude také možné analyzovat výsledky finanční gramotnosti ve vztahu k ekonomickému a sociokulturnímu zázemí žáků. Bude také možné zjistit souvislosti mezi úrovní finanční gramotnosti a gramotnosti matematické a čtenářské. Získaná data by měla sloužit nejen k popisu aktuální úrovně finanční gramotnosti v České republice a jiných zemích, ale jejich zpracování by mělo pokud možno také směřovat k objasnění daného stavu a k identifikaci faktorů, jež tento stav ovlivňují (Krejčková, 2013).

1.4. Důsledky nízké úrovně finanční gramotnosti

Finančně negramotný člověk si neuvědomuje rizika svého jednání. Takový člověk často podepisuje nevýhodné úvěrové smlouvy, které mají vysokou úrokovou sazbu a také i vysoké sankce za prodlení splácení, nadměrně se zadlužuje. Finanční negramotnost lidí využívají finanční instituce ve svůj prospěch. Prostřednictvím médií nabízejí různé "výhodné" finanční produkty, na které lidé okamžitě reagují. Mnohokrát se stává, že zvolený úvěr nebo půjčka neodpovídá výši příjmu žadatele, proto se člověk dostává do platební neschopnosti, v důsledku čehož narůstají sankce za prodlení splátek, což může přerůst až do exekuce. (Fabová, 2010, s. 9). Exekuce se v posledních desetiletích stala běžnou součástí života mnoha lidí.

1.4.1. Dluh

Dluh označuje to, kdy má jeden závazek vůči někomu jinému a je povinen jej vyrovnat. Jedná se o vztah mezi věřitelem a dlužníkem, jenž obsahuje oprávnění věřitele a povinnost dlužníka, aby dluh splatil. Označení pohledávka můžeme označit tento vztah z pohledu věřitele. Jedná se o plnění, jež pohledávka je oprávnění věřitele získat od dlužníka splacení pohledávky (Vrbková, 2009).

Dlužná částka neboli dluh se prokazuje určitým písemným stvrzením (směnka) dlužníka věřiteli a bývá vytvořen splátkový kalendář, kde se stanoví jak často a jakým způsobem se bude daná částka splácet. Dluh je převážně peněžní a vzniká na základě právní formy: půjčka, úvěr, nákup s odloženou platbou atd. Dlužník díky tomu získává prostředky, které může splatit později, obvykle za zapůjčené peníze platí úrok navíc. Pokud má dlužník prodlení, opožděním platby, tak se mění pohledávka na nárok (Nováková, 2011).

1.4.2. Dluhová past

Můžeme označit jako stav v rodinném rozpočtu a osobních financích, ve které je neschopnosti splatit půjčky a úvěry, které vznikají postupným zadlužováním. Dlužníci se tuto nepříjemnou situaci snaží vyřešit novými půjčkami či úvěry, které již mají obvykle horší podmínky pro splacení. Snaží se tak zaplatit své předchozí pohledávky, ale mají přitom větší problémy splatit nové závazky. Každoměsíční výše splátek se přitom stále zvyšuje, díky tomu se situace rodiny neustále zhoršuje a obvykle vede k osobnímu bankrotu. Nejvíce ohrožené jsou skupiny lidí, které mají nižší příjmy (Kociánová, 2012).

Do dluhové pasti se lidé mohou dostat z několika důvodů. Mezi vnitřní důvody patří hlavně předlužení se, kdy má dlužník více úvěrů, než je schopen splácet. Obvykle se jedná kombinaci více typů půjček, jako jsou nákupy zboží na splátky, hotovostní úvěry a kreditní karty. Lidé stále více uzavírají nové úvěry, kde jsou měsíční splátky tak vysoké, že si je nemohou dovolit splácet. Většinou si neuvědomí, že takto vysoké částky nemohou splatit a přecení finanční situaci a své budoucí příjmy. Mezi vnější příčiny dluhové pasti patří především ztráta zaměstnání, dlouhodobá nemoc, rozvod atd. Dlužníci tak mají minimálně jeden úvěr, a pokud ztratí zaměstnání, tak nejsou danou půjčku schopni splatit. Tato nepříjemná situace vede opět k dalším úvěrům, aby splatili původní pohledávky (Smrčka, 2008).

Lidé se do dluhových pastí především dostávají tím, že si berou stále více úvěrů, ty starší úvěry se snaží zaplatit těmi nejnovějšími. Neuvědomují si ale, že ty novější úvěry jsou méně výhodné, než ty starší, díky tomu rostou stále více měsíční úvěry směrem nahoru. Takhle nepříjemná situace se nedá dlouhodobě udržet a končí neschopností splatit všechny úvěry. Poté jediným řešením této situace bývá osobní bankrot (Bárta, 2014).

1.4.3. Osobní bankrot

Osobní bankrot je dlouhá pětiletá cesta z dluhových pastí. Kdokoliv se v dnešní době může obrátit na soud s žádostí o oddlužení. Musí ale jedinec dlužit více věřitelům, musí být schopen splatit své dluhy ze svých pravidelných příjmů během pěti let alespoň třicet procent z dluhů (Janda, 2013).

Po písemné dohodě mezi věřitelem a dlužníkem se vytvoří splátkový kalendář. Soud následně rozhodne, kolik z celkové částky bude každý věřitel dostávat z celkové částky. Částka se odvíjí na velikosti dluhu. Dlužníkovi zůstane každý měsíc pouze částka 3 032 Kč, jakékoliv převýšení této částky bude zabaveno insolvenčním správcem (Škvára, 2011).

Osobní bankrot je způsob řešení úpadku fyzické nebo právnické osoby nepodnikatele (tedy osoby, jejíž závazky nevznikly v souvislosti s podnikatelskou činností) a to tak, že dojde ke sjednocení veškerých dlužníkových dluhů, věřitelé, jejichž pohledávky zajištěny jsou uspokojeni zcela, věřitelé, jejichž pohledávky zajištěny nejsou, jsou uspokojeni do jimi schválené výše, a zbývající část dluhů může být dlužníkovi odpuštěna (Ondřej 2013, s. 110-111).

1.4.4. Insolvency

Neschopnost dlužníka splácet své dluhy a dostát tak svým povinným závazkům, i přes maximální vynaloženou snahu dlužníka splatit svůj dluh věřiteli. Jedná se o rozdílný stav oproti platební nevůli, kdy dlužník nemá vůli svůj dluh splácet (Hubálek, 2011).

Jedná se o platební neschopnost, která se nazývá insolvency. Insolvency nastane v případě, že dlužník již nedokáže i přes maximální snahu splatit své dluhy, i když by chtěl. V České republice existuje databáze subjektů v insolvenčním řízení (Geislerová, 2012).

1.4.5. Sociální vyloučení

Lidé, jež mají zhoršený přístup k různým službám a institucím, jsou vyloučeni ze sociálních sítí a zároveň nemají dostatek kontaktů kromě sociálně vyloučené lokality. Lidé, kteří žijí na okraji společnosti v nějaké sociálně vyloučené lokalitě, se rychle přizpůsobí podmínkám sociálního vyloučení, a osvojují si vzorce chování, které bývá obvykle v rozporu s hodnotami většinové společnosti (Balabánová, 1999).

Jedním ze základních pilířů propadu na sociální dno je nahromadění důvodů, které vedou ke krizi (nemoc, ztráta zaměstnání, úmrtí partnera atd.) Lidé, kteří žijí v sociálně vyloučené lokalitě, většinou nemají pouze jeden problém, ale stojí před zástupem mnoha problémů, přičemž již jeden z mnoha by znamenal nebezpečí pro normálně žijícího

jedince ve fungující společnosti. S postupným propadem na sociální dno již není jasné, jaký byl původní důvod propadu a co bylo jeho následkem (Hubálek, 2011).

Lidé, kteří žijí v sociálně vyloučených lokalitách, se pochopitelně přizpůsobují podmínkám žití v sociálně vyloučené oblasti. Osvojují si jejich vzorce chování a jednání. Soužití bývá na první pohled problematické a je v rozporu s lidmi, kteří žijí ve většinové společnosti. Díky návykům získaných při adaptaci v sociálně vyloučených lokalitách pak mají lidé problém být úspěšní ve většinové společnosti. Z této pasti se lidé nedokážou dostat bez cizí pomoci (Procházka, 2014).

Důležitou roli v sociálním vyloučení hraje etnicita. Většinová společnost se mylně domnívá, že v případě sociálního vyloučení se především jedná o etnický problém, nikoliv sociální. Většinová společnost vidí jako důvod etnický, protože romská společnost primárně žije v postavení sociálního vyloučení, jsou chudí a nevzdělaní. I když je zřejmé, že v dnešní době všichni Romové v České republice nežijí v sociálně vyloučených lokalitách (Zavadilová, 2005).

1.4.6. Ghetto

Referuje k prostorově vymezitelným částem urbanistických celků, kde jsou koncentrováni lidé jednoho etnika, rasy, sociálního postavení nebo kulturní či náboženské příslušnosti. Původně se vztahoval k separovaným židovským čtvrtím v evropských městech. Pojem ghetto úzce souvisí s konceptem segregace, která je všeobecně chápána jako sociální proces vykazování „odlišných“ skupin do prostorově ohraničených enkláv, většinou doprovázený znemožněním jejich účasti na dalších rovinách sociální interakce se zbytkem společnosti (často jsou přípustné jen přesně vymezené formy ekonomické interakce, zbytek sociálního života probíhá odděleně). V případě institucionalizované segregace můžeme mluvit o apartheidu. Obyvatelé ghetta však nemusí být rekrutováni jen na základě etnicity nebo kulturní příslušnosti, ale i svého nízkého socioekonomického postavení, které také může vzniknout jako sekundární výsledek segregace (tzv. etnizovaná chudoba). V chudinských enklávách dochází k nárůstu sociálně-patologických jevů (Lisá 1999).

2. EMPIRICKÁ ČÁST

V této části práce bude vymezen výzkumný problém, určen jeho typ, dále budou formulovány výzkumné otázky, které rozpracovávají výzkumný problém, cíle výzkumu a výzkumné hypotézy. Pro charakteristiku výzkumného designu realizované výzkumné studie dále specifikujeme způsob výběru a deskripce výzkumného vzorku. Popsán je též použitý výzkumný nástroj a jeho konstrukce.

2.1. Výzkumný problém

Výzkumný problém realizované výzkumné studie vychází z cílů bakalářské práce a lze ho formulovat takto:

Jaký je vztah mezi sociálním statutem mládeže a úrovní jejich finanční gramotnosti?

Tento výzkumný problém je formulován jako relační, kdy je ověřován vztah mezi nezávisle proměnnou, kterou představuje sociální status mládeže ve věku 15 – 18 let, a závisle proměnnou, kterou představuje úroveň finanční gramotnosti vybrané cílové skupiny. Lze předpokládat, že úroveň sociálního statutu bude mít vliv na úroveň finanční gramotnosti. Problematika finanční gramotnosti se ukazuje jako značně naléhavá a zejména u mládeže ze sociálně vyloučených lokalit, nebo lokalit sociálních exkluzí ohrožených, kde předpokládáme řadu miskonceptů v souvislosti s pojmy z oblasti finančního světa a finanční gramotnosti. Předběžné výsledky výzkumu PISA z roku 2016 ukazují všeobecně nízkou úroveň finanční gramotnosti u patnáctiletých žáků. Jedním z cílů této práce je i ověřit výsledky studie PISA.

2.2. Výzkumné otázky

Během výzkumné studie, která byla založena na kvantitativním výzkumném designu na bázi dotazníkového šetření a didaktického testování, byla pozornost zaměřena na zde uvedené výzkumné otázky:

- Jaká je úroveň finanční gramotnosti ve věku 15 – 18 let
- Jaký je sociální status mládeže ve věku 15 – 18 let

- Jaký vliv má sociální statut na úroveň finanční gramotnosti mládeže ve věku 15 – 18 let.

2.3. Cíle výzkumu

Dílčí cíle realizované výzkumné studie vycházejí z výše uvedených výzkumných otázek a operacionalizují formulovaný výzkumný problém

- Zjistit úroveň sociálního statutu mládeže ve věku 15- 18 let. Pro určení sociálního statutu byla použita výše měsíčního kapesného, které respondenti dostávají od rodičů
- Zjistit úroveň finanční gramotnosti mládeže ve věku 15 – 18 let. Pro zjištění úrovně finanční gramotnosti byl použit didaktický test, který zjišťoval jednak znalost základních pojmů z oblasti finanční gramotnosti a jednak schopnost respondentů aplikovat poznatky pro řešení praktických úloh.
- Pomoci induktivních metod statistické analýzy dat zjistit jaký je vliv sociálního statutu na úroveň finanční gramotnosti u mládeže ve věku 15 – 18 let.

2.4. Výzkumné hypotézy

Na základě vymezených cílů výzkumu jsou dále formulovány příslušené výzkumné hypotézy zohledňující měřitelné závislé a nezávislé proměnné. Výzkumná hypotéza v této práci je formulována jako nulová.

H^0 : Mládež s vyšší úrovní sociálního statutu vykazuje stejnou úroveň finanční gramotnosti jako mládež s nízkou úrovní sociálního statutu

K této nulové hypotéze můžeme formulovat hypotézu alternativní, v tomto případě oboustrannou:

H^0_A : Mládež s vyšší úrovní sociálního statutu vykazuje odlišnou úroveň finanční gramotnosti jako mládež s nízkou úrovní sociálního statutu

Formulovaná nulová hypotéza byla verifikována na hladině významnosti $\alpha = 0,05$

Vzhledem k charakteru získaných dat, která byla všechna na úrovni nominálního měření, a jedná se tudíž o kategoriální data, byl ke statistickým analýzám použit Chí-

kvadrát test nezávislosti. Veškeré statistické analýzy byly prováděny pomocí software Statgraphics Centurion XVI.

2.5. Popis výzkumného vzorku a jeho výběru

Výzkumný vzorek této výzkumné studii lze charakterizovat jako dostupný. Použitý výzkumný nástroj (dotazník a didaktický test) byl převeden do elektronického prostředí Google dotazník a odkaz na výzkumný nástroj na vybrané střední školy v Ústeckém kraji. Ke zpracování bylo navraceno 100 dotazníků

2.6. Popis výzkumného nástroje

Ve výzkumné studii této bakalářské práce byla použita explorativní výzkumná metoda, konkrétně dotazování. Konkrétním výzkumným nástrojem byl nestandardizovaný dotazník, který obsahoval i položky zaměřené na didaktické testování. Celý dotazník je uveden v příloze bakalářské práce. Zde poskytneme pouze jeho stručný popis.

- První část dotazníku je zaměřena na základní demografické údaje o respondentech. Dotazováno je pohlaví, věk, místo kde se nachází škola, jak často získávají respondenti kapesné, v jakém zařízení bydlí, zda si šetří ze svého kapesného a zda si půjčili někdy peníze například od sourozence nebo kamaráda. Klíčovou otázkou této části dotazníku, byla výše měsíčního kapesného, které dostávají respondenti od rodičů. Na základě tohoto údaje byly posléze respondenti rozděleny do dvou skupin podle výše měsíčního kapesného. První skupinu tvořili respondenti, kteří od rodičů dostávají měsíčně do 800 Kč kapesného, a druhou skupinu tvořili respondenti s vyšší částkou kapesného. Všechny položky uvedené v této části dotazníku jsou konstruovány na principu nominálního měření.
- Další část dotazníku byla určena ke zjištění znalosti základních pojmů z oblasti finanční gramotnosti (rodinný rozpočet, nemovitý majetek, leasing, úrok, inflace, bankrot, pracovní smlouva). Všechny položky uvedené v této části dotazníku jsou konstruovány na principu nominálního měření.
- Poslední část dotazníku je složena z modelových výpočtů, jejichž cílem je prokázat schopnost respondentů aplikovat své znalosti z oblasti finanční gramotnosti a

výpočet základních praktických příkladů. Všechny položky uvedené v této části dotazníku jsou konstruovány na principu nominálního měření.

2.7. Předvýzkum

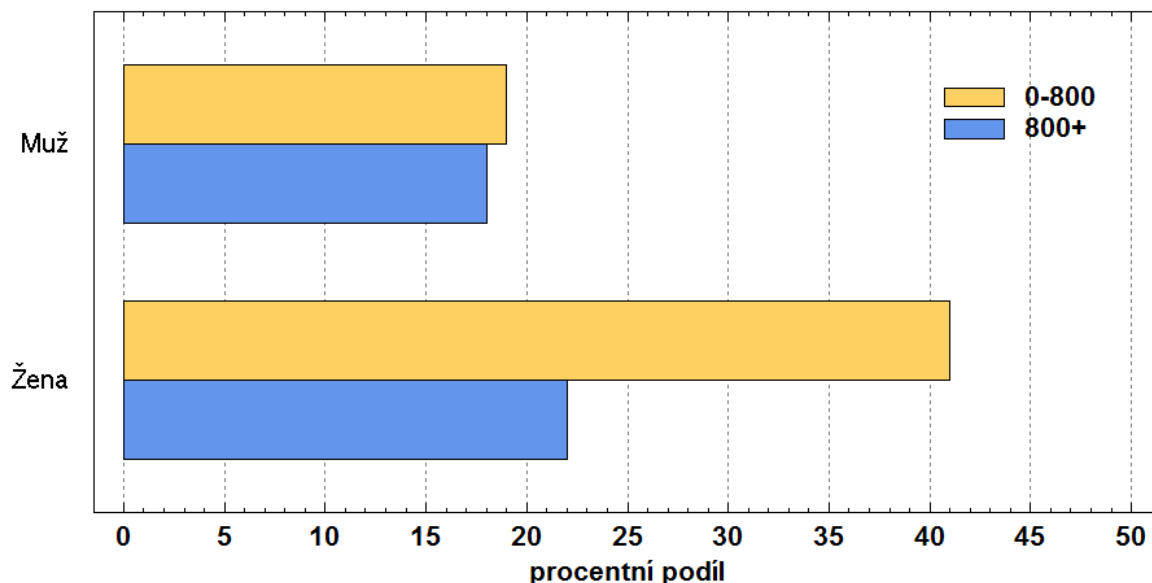
Předvýzkum se uskutečnil v září 2015 a cílem předvýzkumu bylo především ověřit srozumitelnost použitého výzkumného nástroje. Předvýzkum byl proveden na pěti žácích (dva žáci ve věku patnácti let, jeden žák ve věku šestnáct let, dva žáci ve věku 18 let) na základě výsledků z předvýzkumu došlo posléze k úpravě některých položek a aktualizaci reálných údajů (kurz eura).

3. VÝSLEDKY A JEICH DISKUSE

Vyhodnocení získaných dat budeme v následujícím textu uvádět včetně příslušných interpretací a diskuse zjištěných skutečností vyplývajících z provedené výzkumné studie. Při vyhodnocování budeme postupovat podle jednotlivých otázek použitého výzkumného nástroje.

V první otázce byli respondenti dotazováni na své pohlaví. Ve výzkumném vzorku bylo 63 dívek a 37 chlapců. V rámci výzkumné studie byly zjišťovány i genderové odlišnosti v sociálním statutu měřeným výší měsíčního kapesného od rodičů.

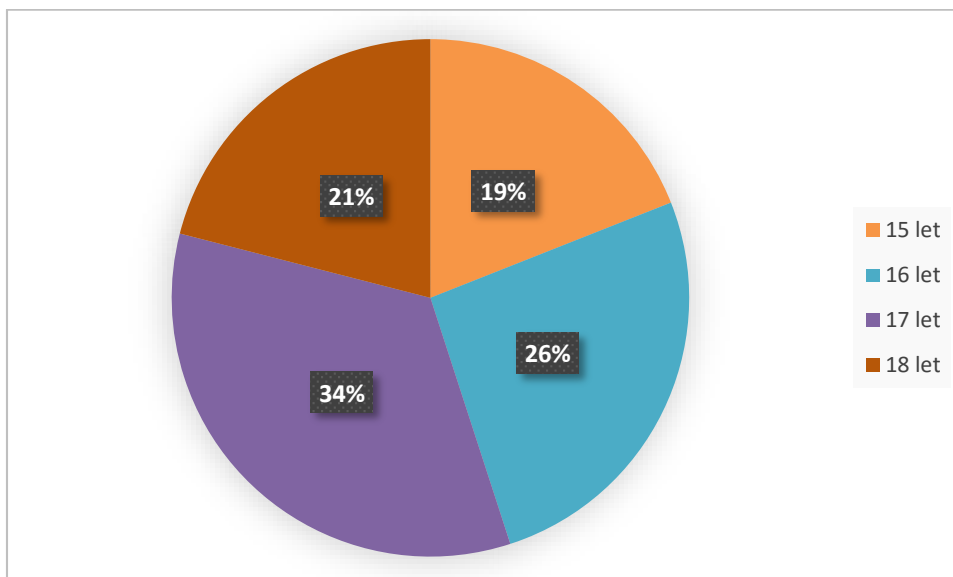
Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 1,830$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,1761$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ není zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže.

Obrázek 1 Genderová odlišnost ve výši získávaného kapesného

Na základě statistické analýzy bylo zjištěno, že neexistují statistické významné rozdíly ve výši získávaného kapesného. Pohlaví respondentů tedy není relevantní intervenující proměnnou, výzkumný vzorek tedy můžeme pro další analýzy považovat za homogenní.

Ve druhé dotazníkové položce byl zjišťován věk respondentů, výsledky ukazuje následující diagram.

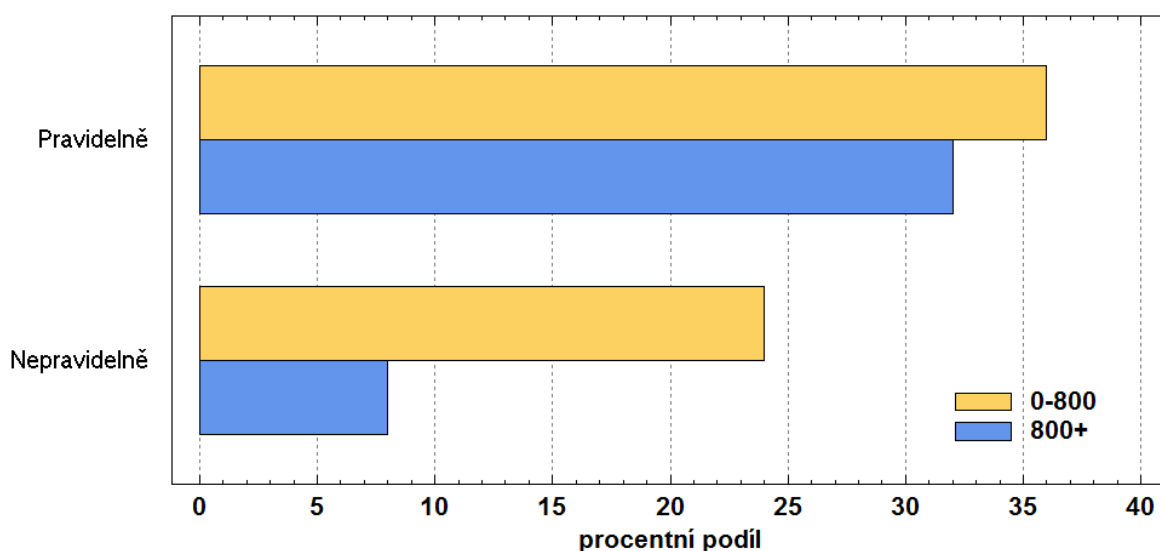

Obrázek 2 Věková stratifikace respondentů

Z výsledků je patrné, že z hlediska věkové stratifikace je výzkumný vzorek rozdělen poměrně rovnoměrně. Získáme tak relevantní data pro celou uvažovanou skupinu mládeže.

Další dotazníkovou položkou byla otázka, jak často získávají respondenti kapesné. Na výběr byly možnosti: pravidelně jednou týdně, pravidelně jednou měsíčně a nepravidelně podle aktuálních možností. Pro účely statistického vyhodnocení jsme použili pouze pravidelné a nepravidelné dávky kapesného. Lze předpokládat, že mládež s vyšším sociálním statutem dostává kapesné pravidelně, zatímco u mládeže s nižším sociálním statutem, je pravděpodobnější nepravidelné pobírání kapesného, podle aktuální finanční možnosti rodičů.

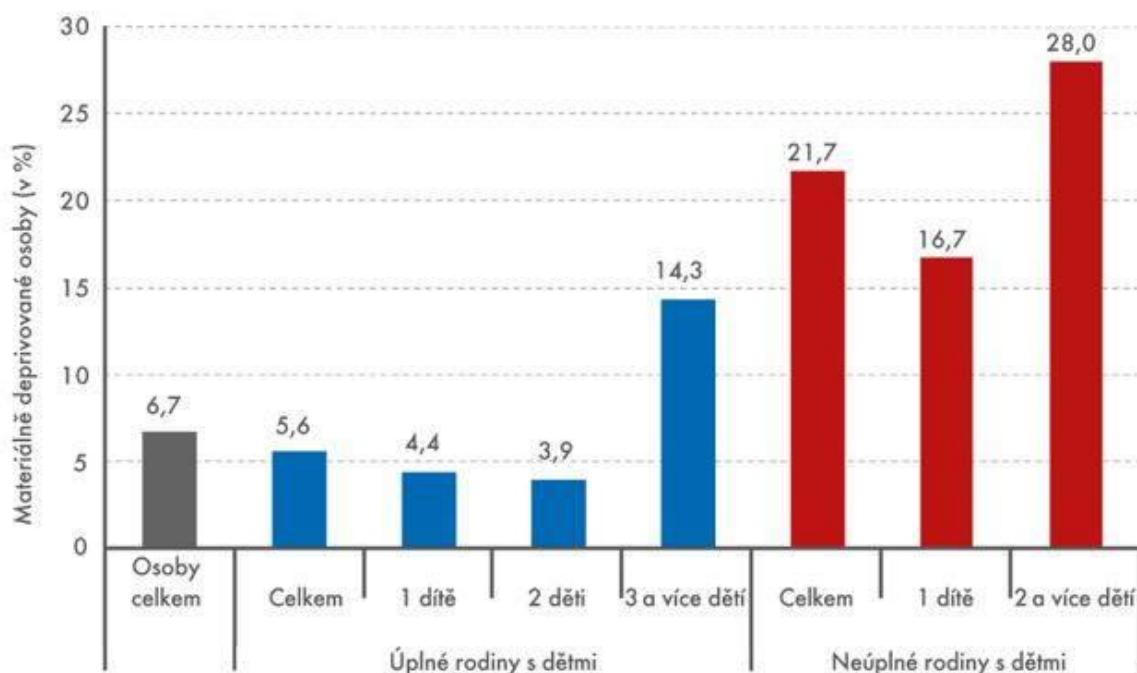
Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 4,412$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,0357$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ je zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. Mládež s vyšším kapesným (800+) statisticky významně častěji dostává toto kapesné pravidelně.

Obrázek 3 Četnost odpovědí respondentů - udílení kapesného

Výsledky statistické analýzy potvrzují náš předpoklad, že mládež s vyšším kapesným a tudíž s vyšším sociálním statutem dostává kapesné ve statisticky významně vyšší míře pravidelně.

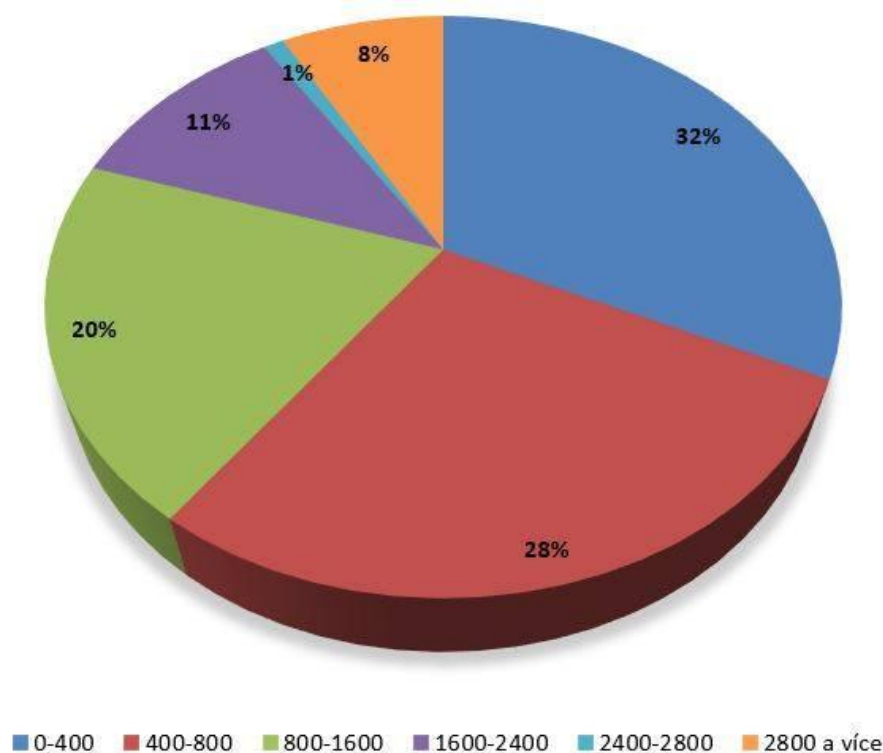
Příčin tohoto jevu může být několik. U rodičů s vyšším sociálním statutem můžeme předpokládat, že mají větší finanční rezervy, a tudíž mohou s kapesným pro potomka počítat jako s pravidelným měsíčním výdajem. U rodin s nižším sociálním statutem může kapesné patřit mezi zbytný výdaj a jako takové může být redukováno, nebo úplně zrušeno v případě momentální finanční tísně rodiny. U rodin s nižším sociálním statutem je běžné, že žijí takzvaně „od výplaty k výplatě“ a v případě nenadálých událostí (nemoc, úraz, propuštění z pracovního poměru) nemají dostatečné finanční rezervy, které by umožnily pravidelné vyplácení kapesného. Další možností může být úplnost či neúplnost rodiny. U neúplných rodin lze více předpokládat nižší sociální statut, který se zákonitě promítá do výše a pravidelnosti výplat kapesného. Podle statistických údajů se přibližně 50% rodin rozvádí a počet neúplných rodin stále přibývá. Sociální statut rodin můžeme posuzovat i podle míry materiální deprivace v rodinách s dětmi (ČSÚ, 2014)

Obrázek 4 Míra materiální deprivace v rodinách s dětmi

Uvedené výsledky jednoznačně potvrzují náš předpoklad, že neúplnost rodin výrazně ovlivňuje sociální statut mládeže, což se projevuje zjevně i ve výši a pravidelnosti měsíčního kapesného. V úvahu musíme brát i další možnost, a sice že i u rodičů s nižším sociálním statutem může být nižší úroveň finanční gramotnosti. Ta se může projevit tím, že získané peníze utrácí za zbytečnosti, nejsou schopni peníze ušetřit a plánovat adekvátní rodinný rozpočet. V důsledku toho mohou být narušeny i výplaty kapesného pro nezletilé děti.

Klíčovou otázkou úvodní části dotazníku byl dotaz na výši měsíčního kapesného. Ačkoliv jsme respondenty podle výše kapesného rozdělili pouze na dvě skupiny, získaná data umožňují detailnější analýzu výše poskytovaného kapesného. Rozložení dat ukazuje následující obrázek.

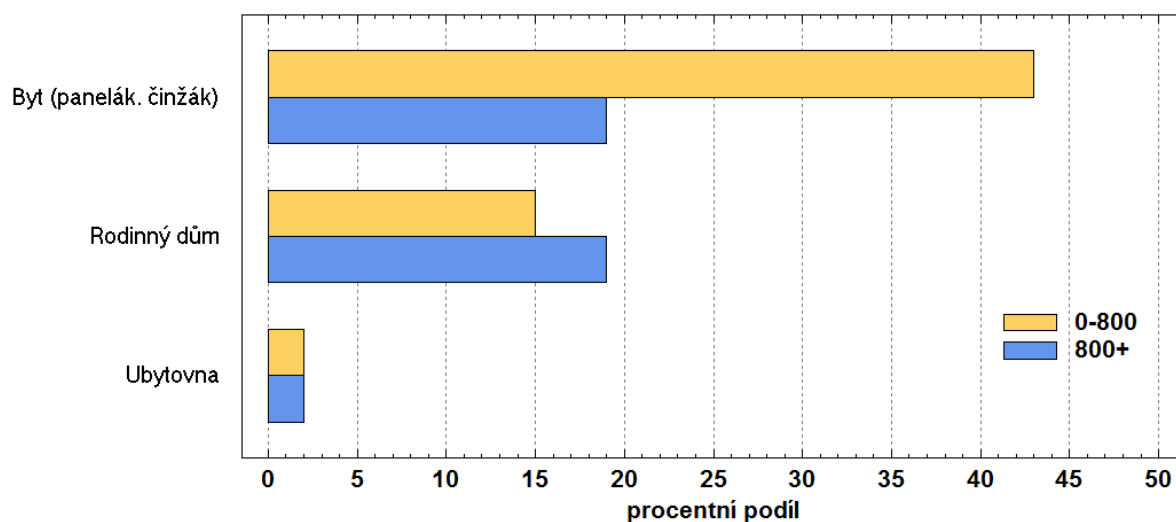

Obrázek 5 Četnosti výše kapesného u respondentů

Většina respondentů (60%) pobírá měsíční kapesné do výše 800 Kč. Vyšší částky kapesného přesahující 2 000 Kč měsíčně jsou spíše výjimečné. Nicméně se ukazuje, že ve výzkumném vzorku byla obsažena skupina respondentů s nadstandardně vysokým kapesným (2 800 Kč a více) u kterých lze předpokládat vysoký sociální statut rodiny. Svojí roli ale může sehrát i to, že respondenti mohou výši svého kapesného úmyslně nadhodnocovat, ve snaze ukázat se před svými spolužáky v lepším světle.

Další dotazníková položka zjišťovala typ bydlení rodin respondentů. Sociální statut rodin se pochopitelně bude odrážet i v tom, jakým způsobem rodina bydlí, zda v bytě nebo rodinném domě, či dokonce na ubytovně.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 6,001$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,0495$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ je zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. Z provedené analýzy normalizovaných reziduí vyplývá, že mládež s nižším kapesným bydlí statisticky významně častěji v panelovém nebo činžovním domě, zatímco mládež s vyšším kapesným statisticky významně častěji v rodinném domě.

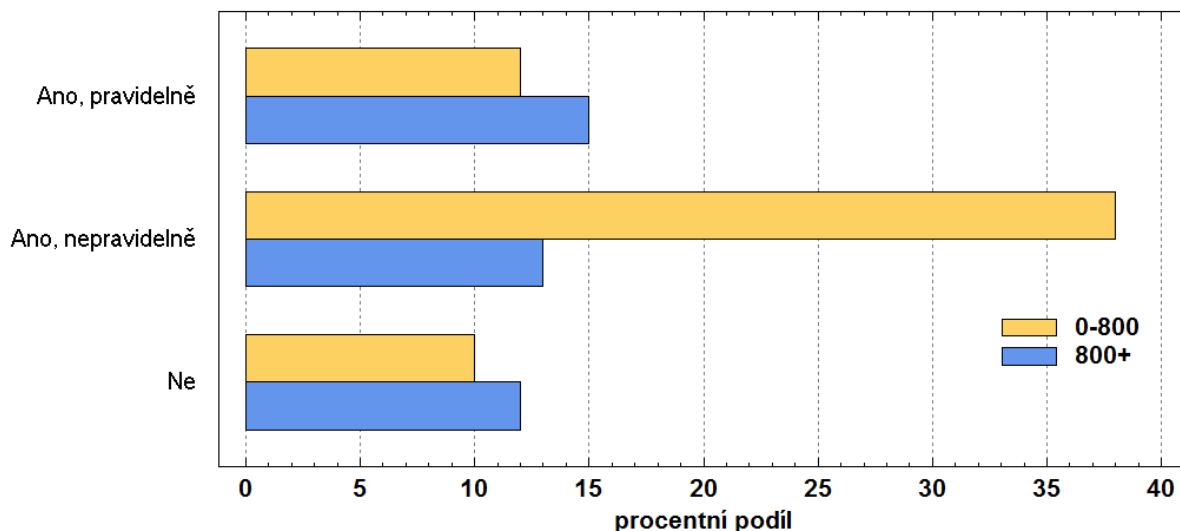

Obrázek 6 Četnosti odpovědí respondentů - typ bydlení

Výsledky statistické analýzy potvrzují naše předpoklady, že rodiny mládeže s nižším kapesným bydlí v naprosté většině v panelovém, nebo činžovním bytě. Zatímco rodiny mládeže s vyšším kapesným bydlí relativně častěji v rodinném domě.

Další položka se zabývala tím, zda se respondenti ze svého kapesného šetří. Domníváme se, že respondenti z rodin s vyšším sociálním statutem jsou vedeni k efektivnějšímu hospodaření s penězi, lze proto předpokládat že budou mít i vyšší tendenci šetřit si peníze ze svého kapesného, aby je mohli využít k naplnění svých potřeb.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 9,135$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,0104$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ je zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. Z provedené analýzy normalizovaných reziduí vyplývá, že mládež s nižším kapesným si statisticky významně více spoří pouze nepravdělně.

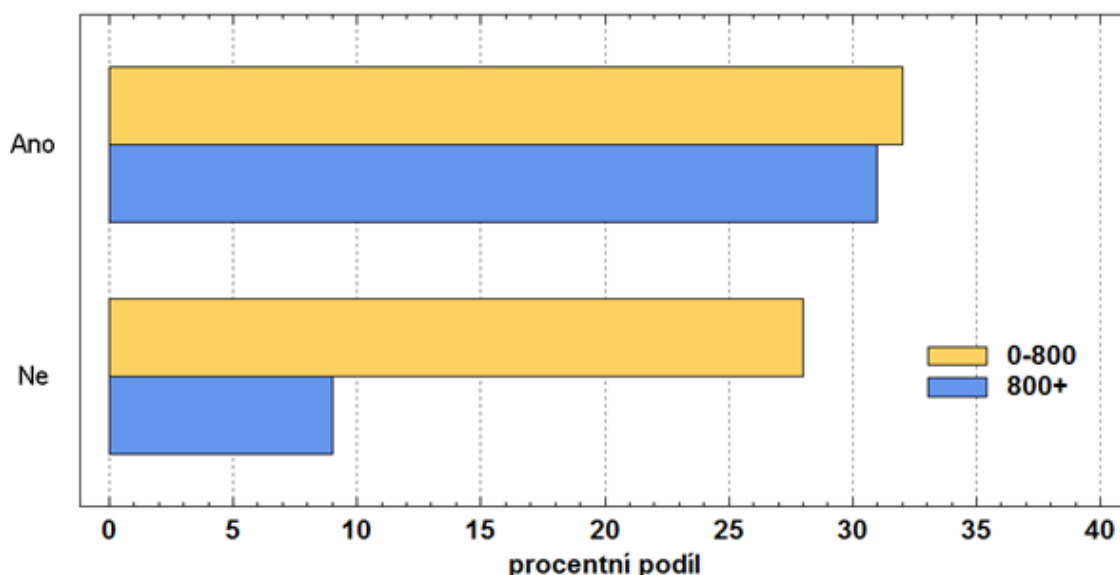

Obrázek 7 Četnosti odpovědí respondentů – pravidelnost spoření

Výsledky statistické analýzy jsou zde nejednoznačné. Zjevné je, že mládež s nižším sociálním statutem si spoří zejména nepravidelně, tento výsledek je statisticky významný. U mládeže s vyšším sociálním statutem jsou však výsledky rozděleny mnohem méně zřetelněji. Celkem 37,5% mládeže s vyšším sociálním statutem si spoří pravidelně, což by odpovídalo našim předpokladům. Nicméně téměř srovnatelných 30% mládeže s vyšším sociálním statutem si naproti tomu nespoří vůbec. Tito respondenti buď dostávají takovou výši kapesného, že necítí potřebu si peníze spořit, protože jim kapesné stačí na pokrytí jejich potřeb. Nebo se svým kapesným neumí hospodařit a očekávají, že když jim kapesné dojde, rodiče jim poskytnou další finanční prostředky. Toto očekávání je samozřejmě mnohem méně zřetelné u respondentů s nižším sociálním statutem, kterých si nespoří pouze 16%.

Další položka dotazníku zjišťovala, zda mají respondenti založen vlastní běžný účet v bance. Opět můžeme předpokládat, že děti rodičů s vyšším ekonomickým statutem budou mít častěji v bance založen účet, kam si mohou ukládat přebytky z pravidelných výplat kapesného, které jsou v této skupině rodin častější.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 6,013$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,0142$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ je zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. Z provedené analýzy normalizovaných reziduí vyplývá, že mládež s vyšším kapesným má statisticky významně častěji zřízen v bance vlastní účet, než mládež s nižším kapesným.

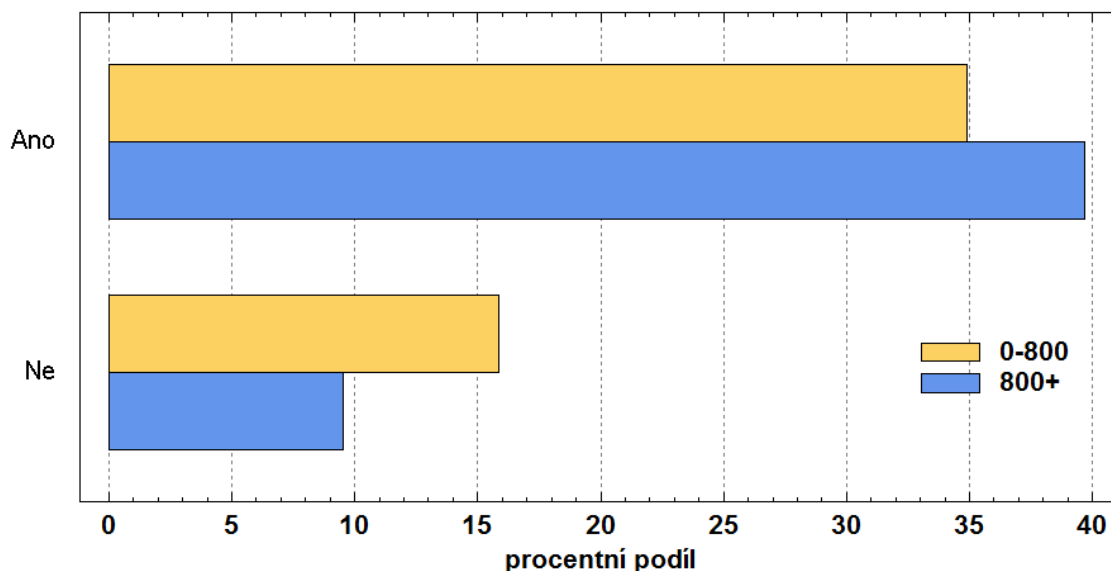

Obrázek 8 Četnosti odpovědí respondentů – zřízení účtu v bance

Uvedené výsledky opět potvrzují naše předpoklady, že zřízení účtu v bance souvisí se sociálním statutem. U mládeže s nižším sociálním statutem se zřizování účtu v bance jeví jako neúčelné, neboť v rámci kapesného dostávají pouze nižší částky, případně je kapesné vypláceno nepravidelně.

Z předchozí položkou úzce souvisí i položka následující, zda si respondenti hospodaří se svými penězi na účtu sami.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 1,176$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,2782$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ není zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže.

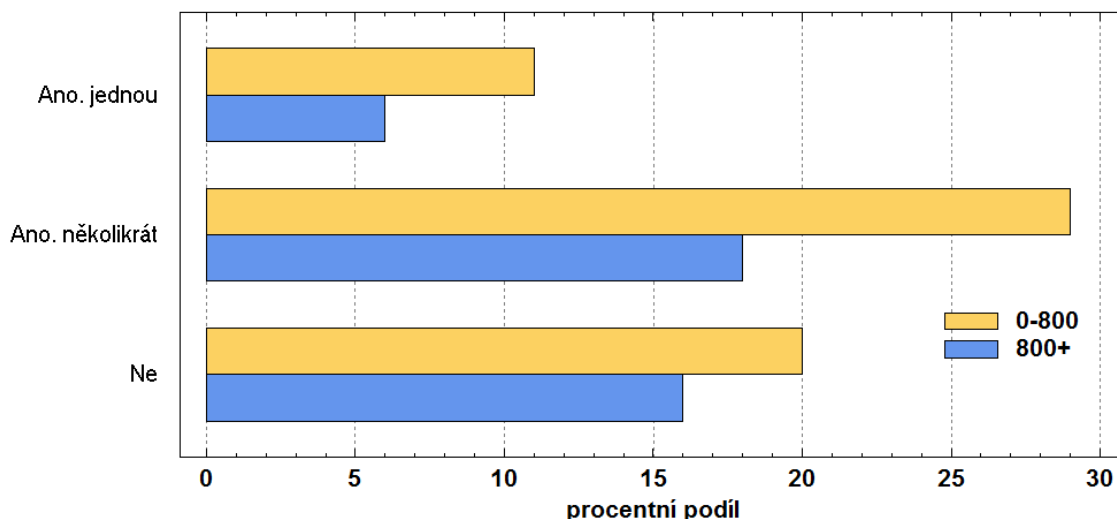

Obrázek 9 Četnosti odpovědí respondentů – hospodaření na účtu

Většina respondentů si na svém účtu hospodaří sami a toto není závislé na výši kapesného, které pobírají. Ukazuje se, že pokud již rodiče respondentům samostatný účet založí, nechávají je obvykle hospodařit se svými penězi sami. Není také možné rozklíčovat, v čem spočívá nesamostatnost hospodaření s penězi na účtu. Zda například rodiče rozhodují o tom, za co dítě peníze utratí, nebo pouze kontrolují pohyby na účtu. Samostatnost hospodaření s finančními prostředky na účtu, může indikovat důvěru rodičů ve finanční gramotnost jejich dítěte.

Další položka se zabývala otázkou, zda si respondenti půjčili někdy peníze od svého sourozence nebo kamaráda. Předpokládáme, že mládež s nižším sociálním statutem si finanční prostředky půjčují častěji než mládež s vyšším sociálním statutem.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 0,510$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,775$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ není zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže.

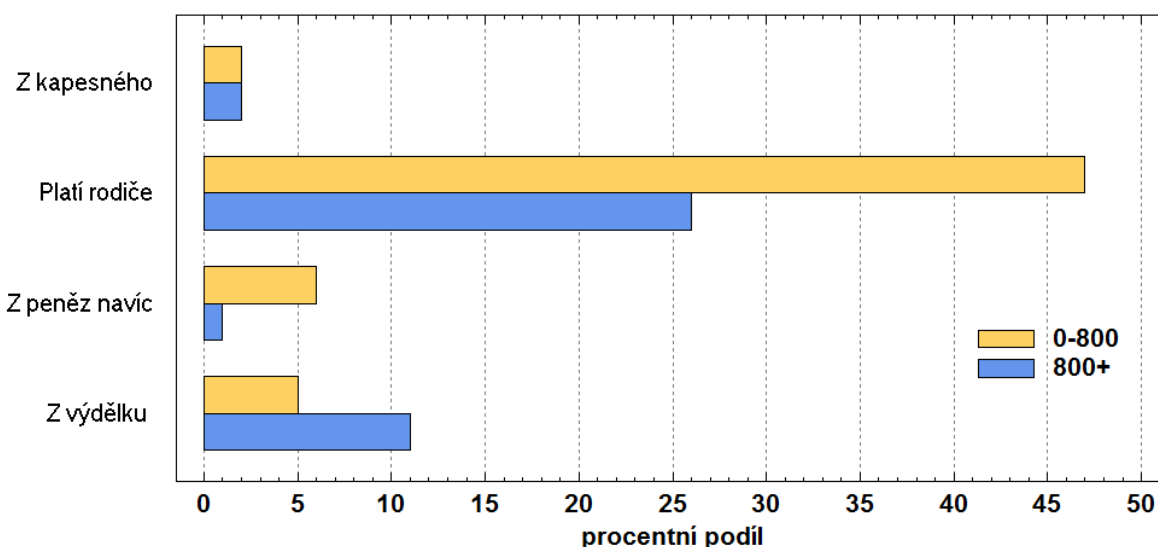

Obrázek 10 Četnosti odpovědí respondentů – půjčování si od kamarádů

Výsledky statistické analýzy nepotvrzují náš předpoklad, frekvence půjčování si peněz od sourozenců či kamarádů není statisticky významně odlišná u obou sledovaných skupin respondentů. Převažuje varianta, kdy mládež si od sourozenců či kamarádů půjčuje dokonce několikrát. Příčinou toho může být, že respondenti se svými penězi nehopodará efektivně, ale jako pravděpodobnější se ukazuje, že půjčování si finančních prostředků může souviset s nějakými nenadálými výdaji, nebo s výdaji, o kterých nechce dítě informovat své rodiče.

Další položka dotazníku se týkala toho, jak respondenti financují své výdaje za mobilní telefon. Mobilní telefon patří prakticky k nezbytnému životnímu standardu mládeže a výdaje za telefon tak tvoří významnou část, ať již kapesného, nebo financování z dalších zdrojů.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 8,190$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,0422$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ je zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. Z provedené analýzy normalizovaných reziduí vyplývá, že mládež s vyšším kapesným statisticky významně častěji financuje své výdaje za mobilní telefon z vlastních vydělaných peněz.

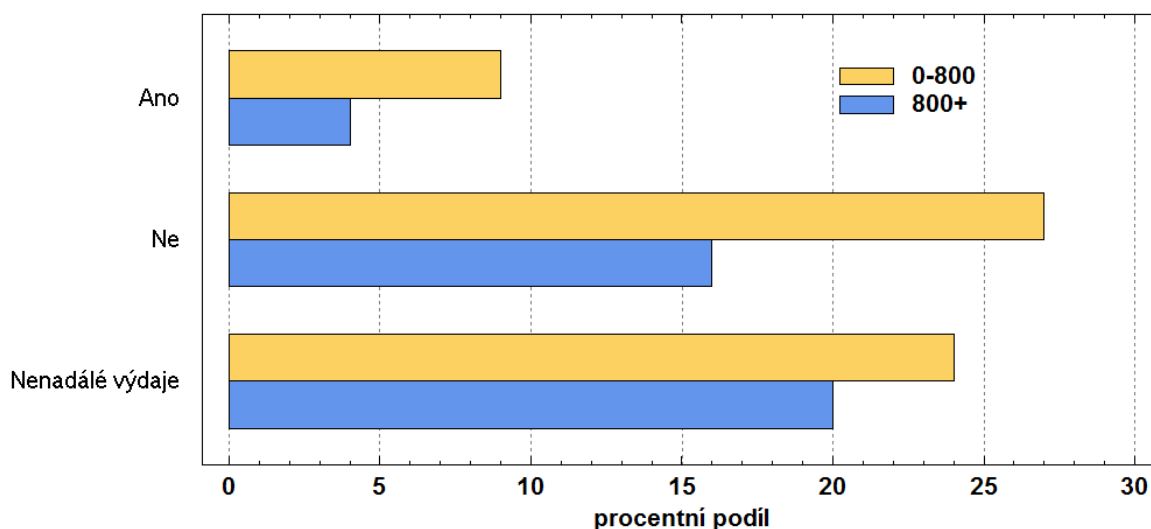

Obrázek 11 Četnosti odpovědí respondentů – financování mobilního telefonu

Z výsledku statistické analýzy vyplývají poměrně značné odlišnosti. Pouze minimum respondentů si platí výdaje za telefon z kapesného. V nejvyšší míře doplácují výdaje za telefon rodiče mimo výši udělovaného kapesného. Mládež s vyšším socioekonomickým statutem si statisticky významně více platí svůj mobilní telefon z vlastního výdělku (např. brigády). Zdá se tedy, že mládež s vyšším sociálním statutem také častěji určitou výdělečnou činnost vykonává.

Další položka dotazníku se týkala otázky, zda respondenti konzultují s rodiči své příjmy a výdaje. Domníváme se, že mládež s vyšším sociálním statutem se svými penězi disponuje samostatněji a nekonzultuje tudíž své příjmy a výdaje v takové míře s rodiči.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 1,147$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,5637$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ není zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže.

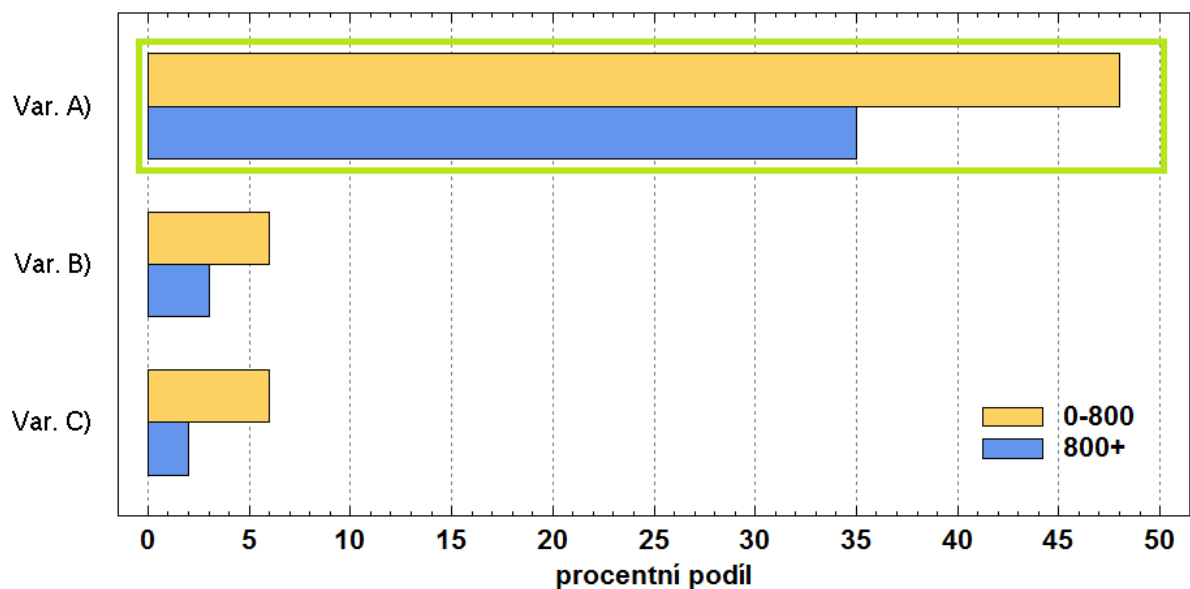

Obrázek 12 Četnosti odpovědí respondentů - konzultace výdajů s rodiči

Výsledky statistické analýzy nepotvrzují naši původní domněnku. V četnosti konzultací příjmů a výdajů s rodiči není mezi oběma skupinami respondentů statisticky významný rozdíl. Pouze menšina respondentů své výdaje s rodiči konzultuje. Pokud jsou výdaje s rodiči konzultovány, jedná se především o nenadálé výdaje, které nemůže dítě krýt ze svého kapesného, tudíž o jejich financování je obvykle nuceno požádat rodiče.

Další položky použitého výzkumného nástroje již přísluší didaktického testu, který zjišťuje úroveň znalosti základních pojmů z oblasti finanční gramotnosti. Správné odpovědi jsou v uvedených obrázcích označeny zeleným rámečkem. První položka zjišťovala, co je to rodinný rozpočet.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 1,079$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,5829$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ není zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. Správná odpověď v obou skupinách výrazně dominuje.

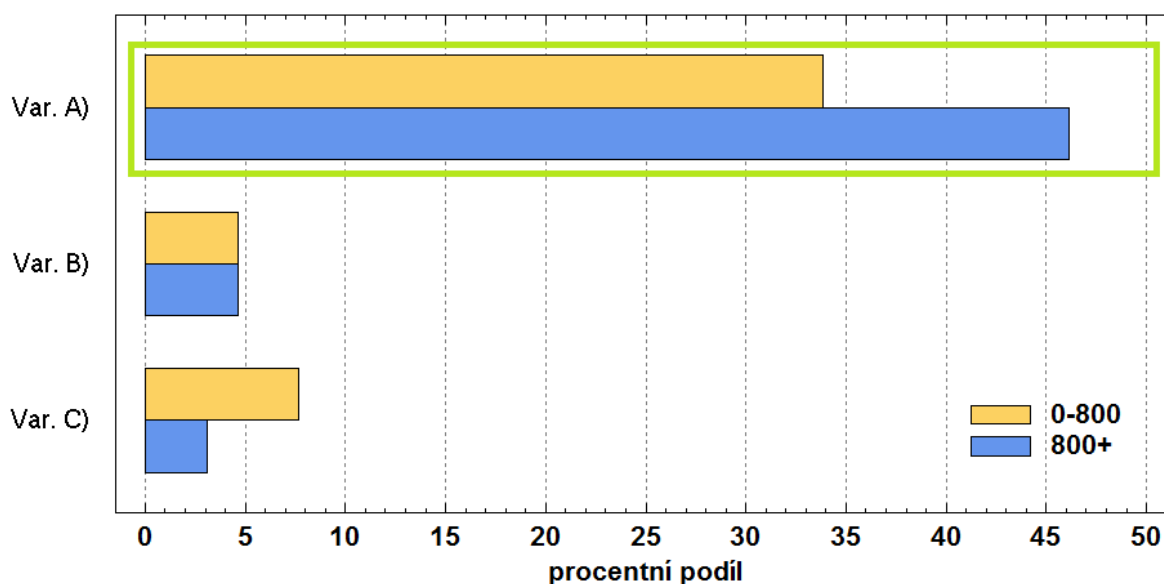
Obrázek 13 Četnosti odpovědí na nabízené varianty

Jednoznačně převažuje odpověď, že rodinný rozpočet je plán finančního hospodaření domácnosti. Oba distraktory (přehled všech příjmů domácnosti, přehled všech výdajů domácnosti) volilo jenom malé množství respondentů. Rozdíl mezi oběma sledovanými skupinami není statisticky významný. Respondenti vykazují vysokou míru znalosti toho, co je rodinný rozpočet, nezávisle na svém sociálním statutu. Plán hospodaření domácnosti je záležitost běžná prakticky v každé rodině. Je pravděpodobné, že rodinný rozpočet bere v potaz i potřeby dětí a je tudíž s dětmi také konzultován. To se děje jak v rodinách s vyšším sociálním statutem, tak v rodinách s nižším sociálním statutem, kde je pečlivé plánování finančního hospodaření domácnosti možná o to naléhavější.

Další položka souvisí s koncepcí rodinného rozpočtu a zjišťuje u respondentů, které výdaje nepatří mezi pravidelné výdaje domácnosti. V tomto případě je vyhodnocení zcela jednoznačné. Všichni respondenti označili správnou odpověď, že mezi pravidelné výdaje domácnosti nepatří koupě pračky. Naopak platbu nájmu a platbu záloh na energie všichni respondenti řadí mezi pravidelné výdaje domácnosti, nezávisle na sociálním statutu respondentů.

Další položka zjišťovala znalost toho, co je to nemovitý majetek.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 1,271$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,5297$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ není zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. Správná odpověď v obou skupinách výrazně dominuje.

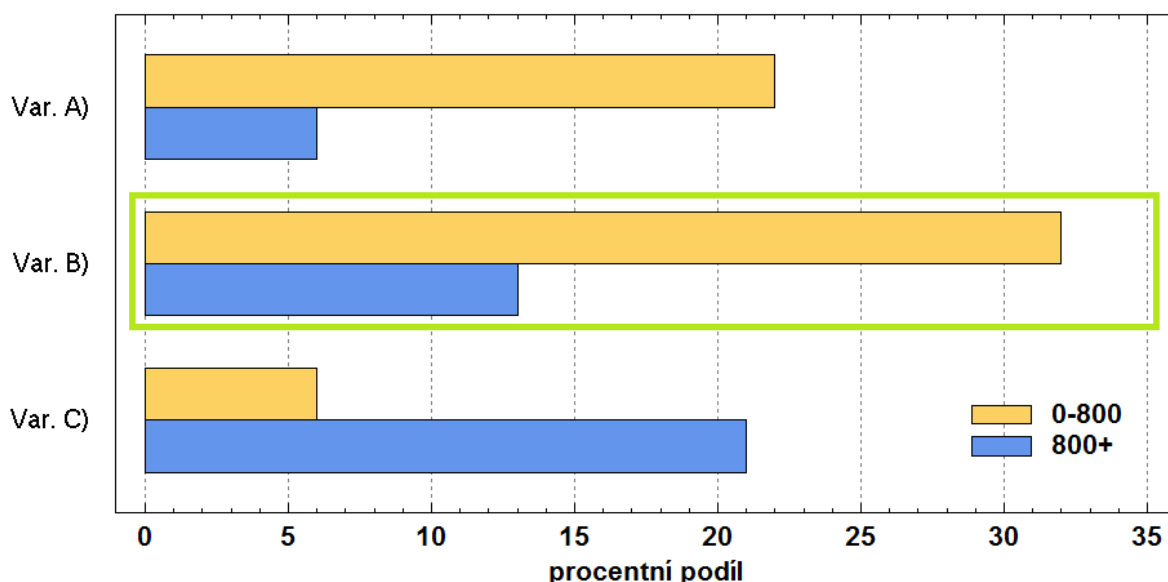
Obrázek 14 Četnosti odpovědí na nabízené varianty

Naprostá většina respondentů odpověděla správně, že nemovitý majetek je hmotný majetek svázaný s půdou, jako pozemky, budovy a prostory ve vlastnictví. Respondenti si zřejmě uvědomují, že nemovitý majetek je takový, který se nedá posouvat nebo přemisťovat. Proto také jenom výjimečně volí chybné odpovědi, že do hmotného majetku patří fyzické předměty, jako jsou stroje nebo automobily, nebo umělecká díla a sbírky. Rozdíl mezi oběma sledovanými skupinami není statisticky významný a pojetí nemovitého majetku, tedy není závislé na sociálním statutu respondentů.

Další položka se zabývala z hlediska respondentů poměrně složitou otázkou, kdo za ně hradí zdravotní pojištění.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 22,394$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ je zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. Z provedené analýzy

normalizovaných reziduí vyplývá, že statisticky významný rozdíl je ve všech sledovaných položkách. Nesprávnou možnost „rodiče“ volili statisticky významně častěji respondenti s nižším kapesným. Správnou možnost „stát“ volili statisticky významně častěji respondenti s nižším kapesným. Nesprávnou možnost „osvobození od platby pojištění“ volili statisticky významně častěji respondenti s vyšším kapesným.

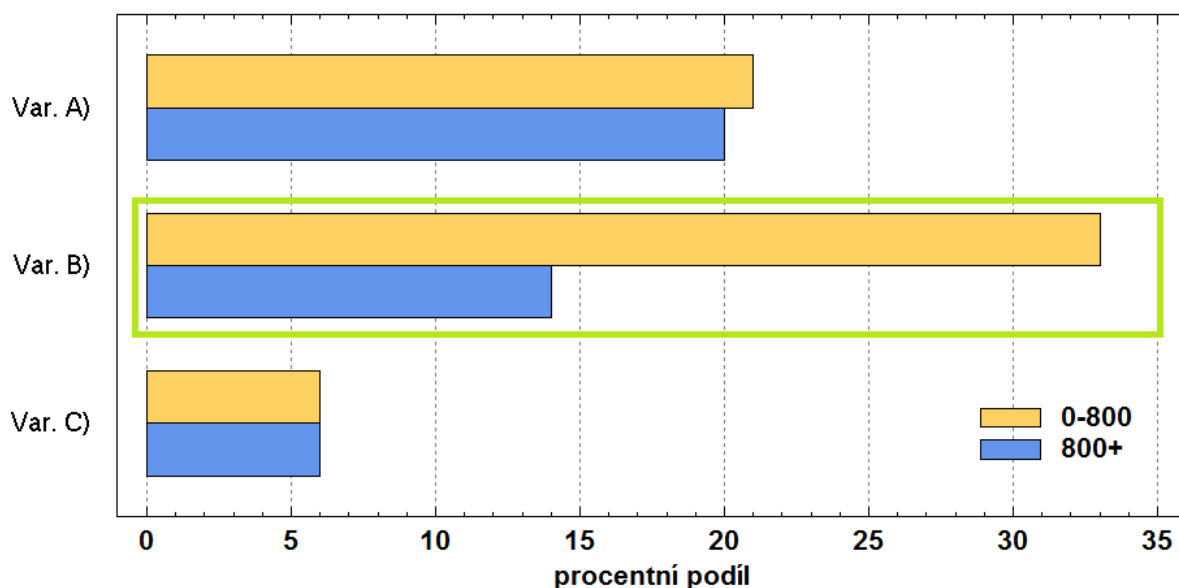
Obrázek 15 Četnosti odpovědí na nabízené varianty

O obtížnosti této položky svědčí i vysoká plauzibilita jednotlivých variant odpovědí. Je zajímavé, že mládež s nižším sociálním statutem volila statisticky významně častěji správnou odpověď, že za nezletilé potomky hradí zdravotní pojištění stát. Naproti tomu respondenti s vyšším sociálním statutem volili nejčastěji chybnou variantu, že jsou od platby pojištění osvobozeni. Domníváme se, že tato nejednoznačnost výsledků je způsobená tím, že pojištění (zdravotní, ale zřejmě jakékoliv) je pro mládež značně abstraktním pojmem a v podstatě se jich nijak osobně nedotýká. Pravděpodobně jim nejsou jasné principy fungování pojištění, neboť konkrétně v případě zdravotního pojištění respondent „nevidí“ ani jeho platbu, ani jeho čerpání. Jelikož respondentům chybí bezprostřední individuální zkušenost s úhradou a plněním pojistného, je tento pojem zatížen značnými miskoncepcemi. Ukazuje se, že těmto abstraktním pojmům z oblasti finanční gramotnosti by měla být věnována vyšší pozornost v rámci výuky a tyto abstraktní

pojmy by měli být žákům zprostředkovány na základě konkrétních a praktických příkladů. Princip pojištění je možné lépe vysvětlit například na soukromém pojištění, kde je více zřejmý princip platby pojišťovně a opětovné úhrady v případě pojistného plnění. Tento princip u státem hrazeného zdravotního pojištění, není tolik zřejmý, přestože je ve své podstatě shodný.

Další položka didaktického testu se zabývala tím, co je leasing.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 3,860$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,1452$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ není zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. Správná odpověď je čtenější (celkem 47 respondentů), avšak často (41 respondentů) se objevuje i chybná odpověď, že jde o dlouhodobý úvěr určený pro fyzické osoby.

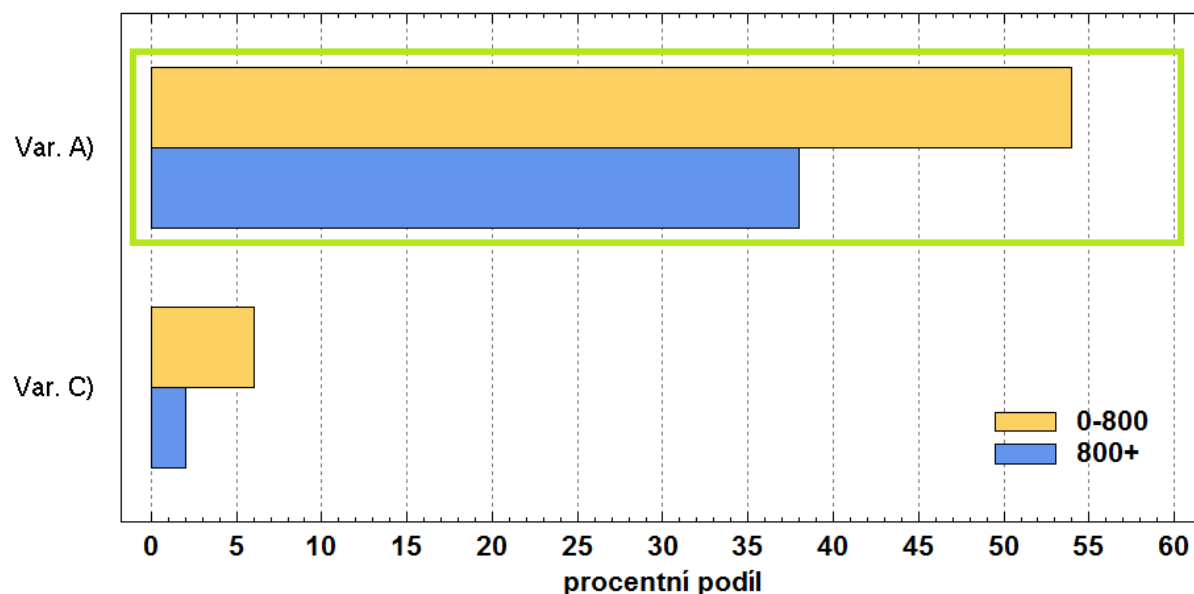
Obrázek 16 Četnosti odpovědí na nabízené varianty

Výsledky statistické analýzy ukazují, že nejčastěji je volena správná odpověď, že jde o dlouhodobý pronájem s následnou koupí najaté věci. Avšak často byla volena i nesprávná odpověď, že jde o dlouhodobý úvěr určený pro fyzické osoby. Respondenti s vyšším sociálním statutem dokonce tuto nesprávnou odpověď volili nejčastěji. Ukazuje se tedy nedostatečné vymezení pojmů úvěr a leasing a rozdíl mezi nimi. V oblasti úvěrů existuje pestrá škála možností, ve které se respondenti nemusí dostatečně orientovat, což vede

k nedostatečnému odlišení pojmů úvěr a leasing. Společným principem obou těchto závazků je získání majetku, na který rodina či jedinec v danou chvíli nemají dostatek finančních prostředků. V hrubém přiblížení mohou respondenti tuto analogii takto vnímat. V rámci výuky je však odlišit alespoň základní pojmy z oblasti těchto závazků. Klasický spotřebitelský úvěr – kde jde o finanční závazek postupně splácený s odsouhlaseným úrokem mezi věřitelem a dlužníkem; hypotéční úvěr – kde jde o finanční závazek zajištěný nemovitostí; klasický leasing – kde jde o postupné splácení nabytého majetku; operativní leasing – kde jde pouze o placení pronájmu s nemajetkovým právem na půjčenou věc.

Další položka didaktického testu se zabývala délkou zákonné záruční doby v české republice.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 0,815$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,3666$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ není zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. Správná odpověď v obou skupinách výrazně dominuje.

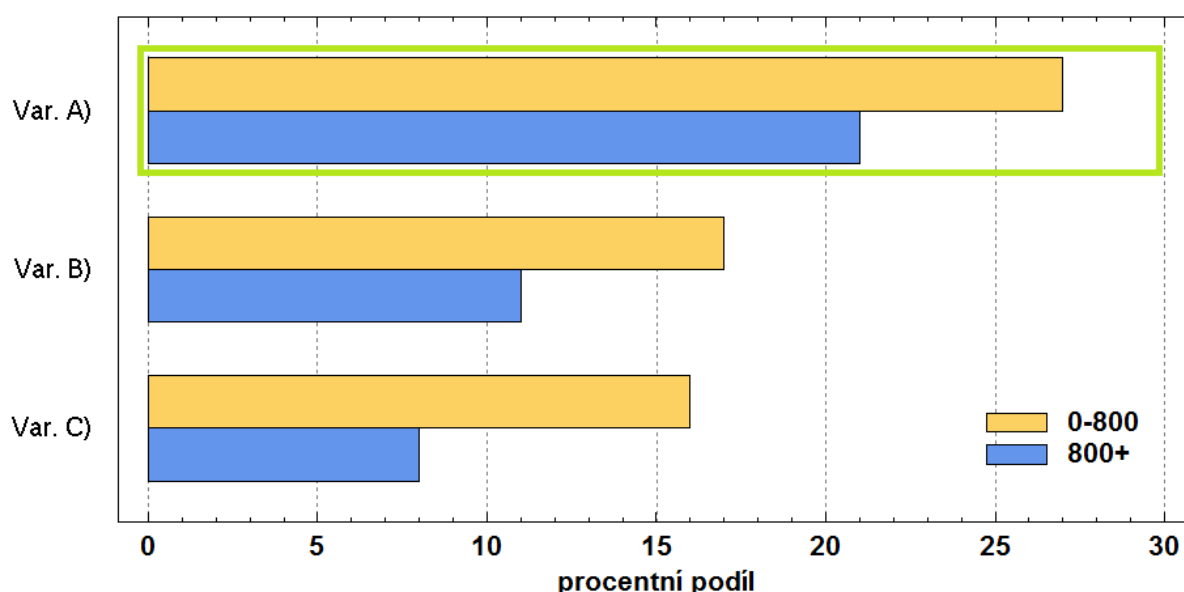
Obrázek 17 Četnosti odpovědí na nabízené varianty

Naprostá většina respondentů zvolila správnou odpověď, že zákonná záruční doba je v České republice 24 měsíců. Minimum respondentů zvolilo 48 měsíců, tedy 4 roky. Žádný z respondentů (viz chybějící varianta B na grafu) nezvolil jako délku záruční doby 36

měsíců. Délka záruční doby patří mezi obecně známá fakta a je tedy dobře známa i respondentům, neboť se s ní setkávají i v případě osobních věcí (telefon, tablet, počítač). V některých případech je záruční doba delší než 24 měsíců, ale jedná se o umělé prodloužení záruční doby dané výrobcem či prodejcem, nikoliv však zákonem. Tento fakt nejspíše přispěl ke vzniku diagnostikované miskoncepce (volba varianty C – 48 měsíců).

Další položka se zabývala otázkou, co znamená úrok.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 0,732$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,6936$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ není zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. Správná odpověď v obou skupinách výrazně dominuje.

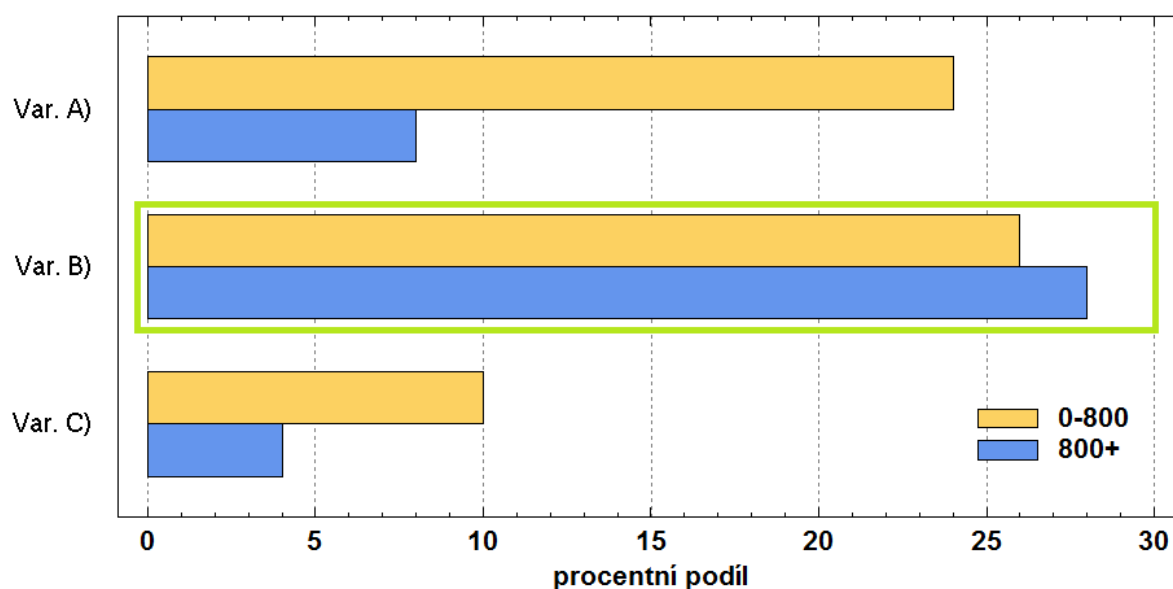
Obrázek 18 Četnosti odpovědí na nabízené varianty

Podobně jako v případě leasingu, jak bylo diskutováno výše, se ukazuje, že problematika úvěrů a úroků je pro respondenty dosti nepřehledná. Sice byla nejčastěji volena správná odpověď, že úrok je peněžní odměna za půjčení peněz, ale poměrně značné množství voleb vykázali i obě chybné odpovědi, že se jedná o měsíční splátku úvěru, nebo způsob ručení za poskytnutý úvěr. Možné vysvětlení tohoto jevu spočívá v tom, že respondenti se z vlastní praxe zatím setkávají spíše s bezúročnými úvěry (půjčkami). Toto bylo diskutováno výše, kde bylo zjištěno, že většina respondentů si půjčuje peníze od svých

kamarádů nebo sourozenců. Je velmi pravděpodobné, že půjčky od blízkých lidí nejsou zatíženy úrokem. Tudíž chybí bezprostřední individuální zkušenost respondentů.

Další položka didaktického testu se zabývala pojmem z oblasti makroekonomie, co je to inflace.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 6,922$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,0314$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ je zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. Z provedené analýzy normalizovaných reziduí vyplývá, že mládež s vyšším kapesným volila statisticky významně častěji nesprávnou odpověď a), která však necharakterizuje inflaci nýbrž deflaci. Správnou odpověď volila statisticky významně častěji mládež s vyšším kapesným.

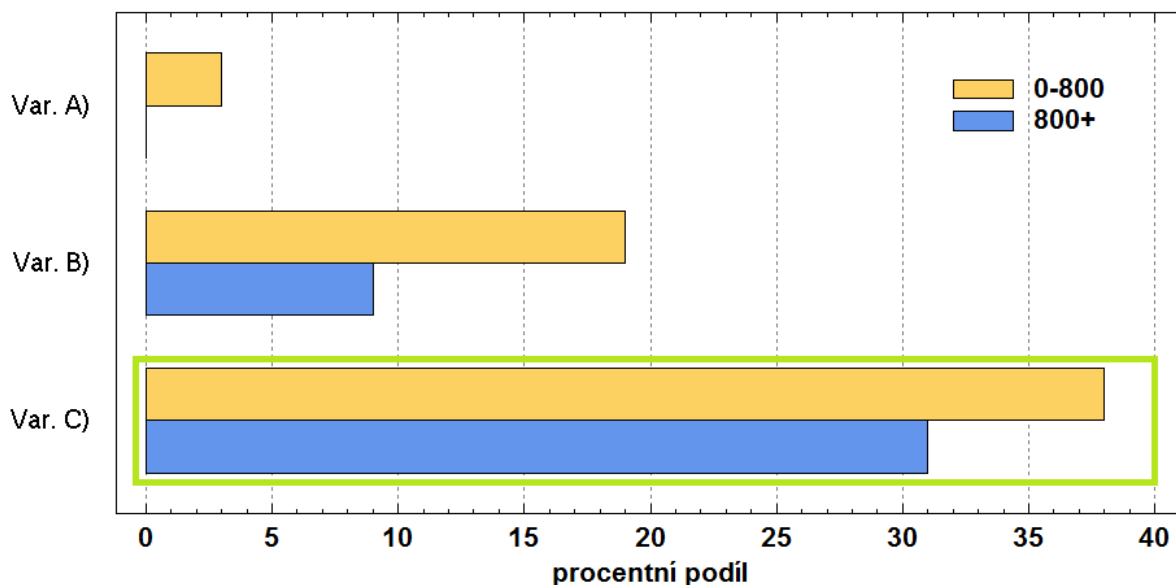
Obrázek 19 Četnosti odpovědí na nabízené varianty

Ze statistické analýzy vyplývá opět poměrná nejednoznačnost výsledků. Nejvíce respondentů odpovědělo správnou variantu, že se jedná o růst cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém časovém období. Nezanedbatelná část respondentů, statisticky významně více respondentů s nižším sociálním statutem však volila nesprávnou odpověď, že se jedná o snižování cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém časovém období. Inflace a deflace jsou pro mládež značně abstraktní pojmy, které se jí bezprostředně nedotýkají. V současné době je navíc v České republice navíc velmi nízká míra inflace, v případě některých komodit se jedná o meziroční snižování cen, tudíž může

být pojem inflace značně nejasný, neboť v případě mnoha předmětů běžného denního života v nich podstatě nedochází. Inflace je navíc jev, který se zřetelně projeví až v dlouhodobém časovém horizontu (pokud se nejedná o hyperinflaci), tudíž není v centru pozornosti mládeže, která se zpravidla orientuje na bezprostřední, konkrétní, krátkodobé cíle.

Následující položka didaktického testu se zabývala otázkou co je to kontokorent.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 3,418$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,181$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ není zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. Správná odpověď v obou skupinách výrazně dominuje.

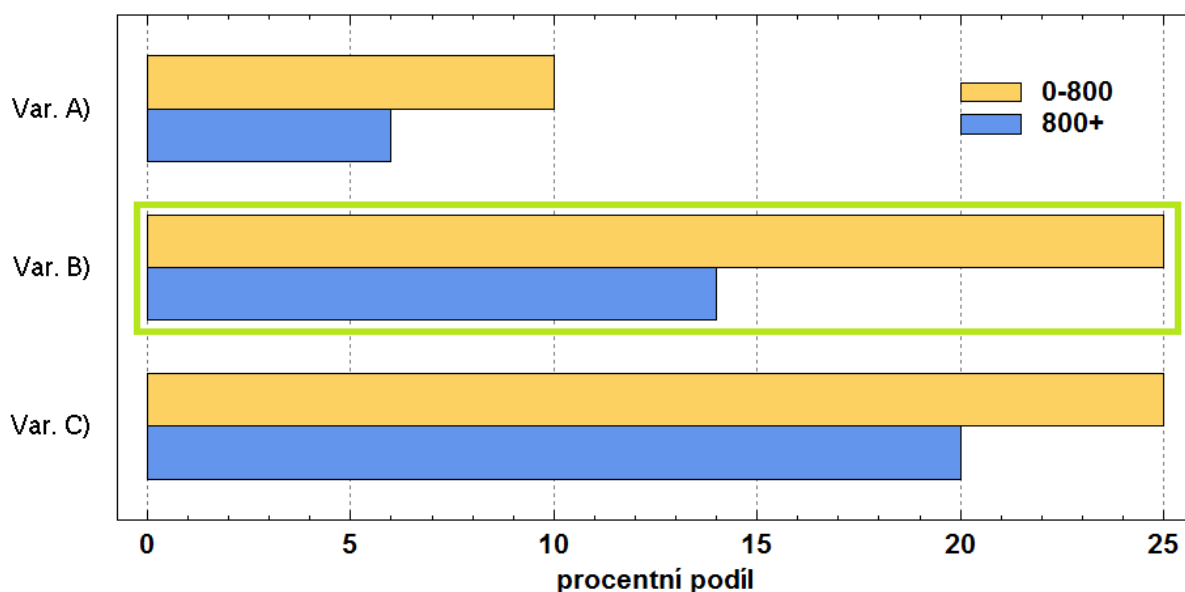

Obrázek 20 Četnosti odpovědí na nabízené varianty

Z výsledku statistické analýzy vyplývá, že většina respondentů volila správnou odpověď, že se jedná o bankovní službu sjednanou k běžnému účtu, která klientovi dovoluje čerpat z účtu peníze i do mínusu. Kontokorent je služba, která je poměrně hojně využívána, zvláště v domácnostech s nižším sociálním statutem, proto správné odpovědi převažovali spíše v této skupině respondentů.

Další položka didaktického testu se zabývala otázkou, co je to osobní bankrot.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 3,418$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,181$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ není zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. Správná odpověď b) (39 respondentů) je však v tomto případě méně četná, než nesprávná odpověď c) (45 respondentů). Mládež si zde plete osobní bankrot fyzické osoby s tzv. předlužením jako formou úpadku právnické osoby nebo podnikatele.

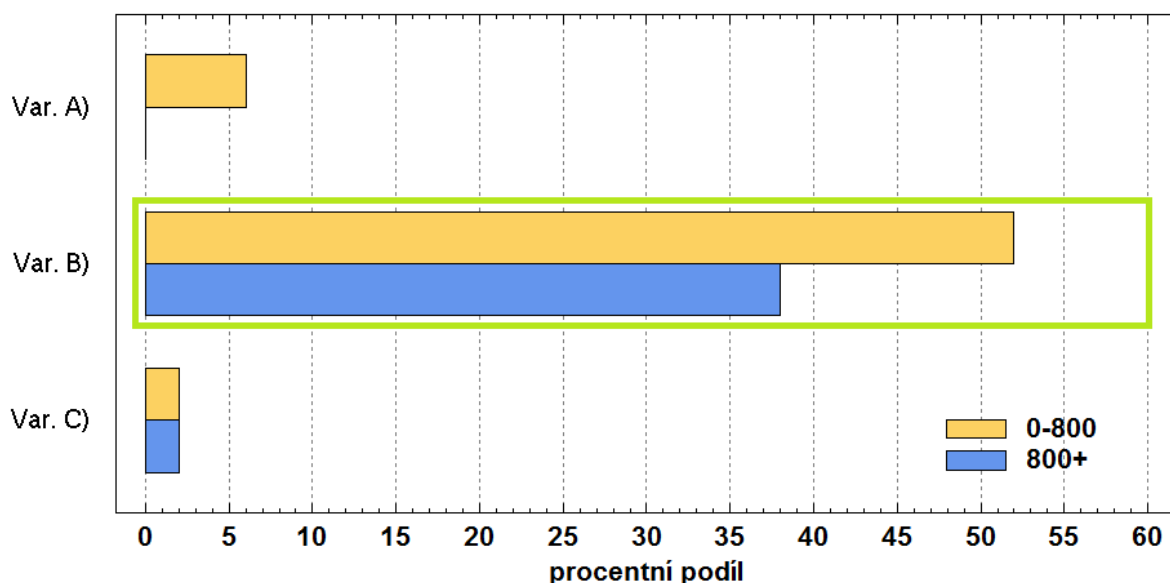
Obrázek 21 Četnosti odpovědí na nabízené varianty

Z výsledku statistické analýzy vyplývá, že otázka osobního bankrotu je opět pro mládež dosti nejasná. Ukazuje se, že respondenti chápou, že se jedná o úpadek, nedostatek finančních prostředků a neschopnost splácet své závazky. Pozornost by měla být věnována jasnějšímu vymezení pojmů osobní bankrot, předlužení, exekuce. Ukazuje se, že tyto pojmy respondentům do určité míry splývají, nebo je považují dokonce za synonyma.

Další část výzkumného nástroje se zaměřila na aplikaci znalostí žáků v praktických příkladech. První položka se týkala aktuálního kurzu eura. Upozorňujeme, že šlo o aktuální kurz v době provádění výzkumu, tedy v září roku 2015.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 4,352$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,1135$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ není zjištěn

statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. Správná odpověď v obou skupinách výrazně dominuje.

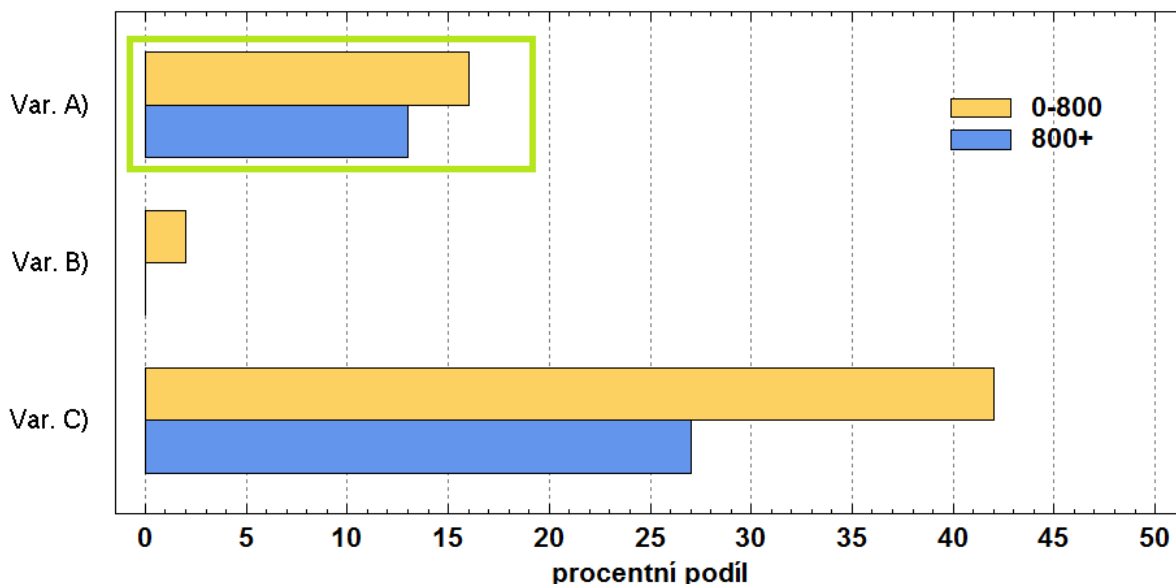

Obrázek 22 Četnosti odpovědí na nabízené varianty

Z výsledku statistické analýzy vyplývá, že správná odpověď (27kč) byla volena jednoznačně nejčastěji. U mládeže s nižším sociálním statutem se objevila i chybná odpověď 22 Kč, což byl v dané době aktuální kurz dolaru vůči koruně. Dobrá znalost aktuálního kurzu eura souvisí s tím, že pro respondenty je eurem dobře známou měnou. Například z cest na dovolené, nákupu zboží v zahraničí apod. lze předpokládat, že respondenti s vyšším sociálním statutem, častěji cestují do zahraničí, nebo jejich rodiny častěji v zahraničí nakupují, tudíž volba špatných odpovědí zde byla ojedinělá.

Další položka se zabývala minimální věkovou hranicí pro uzavření pracovní smlouvy.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 1,637$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,4412$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ není zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. V obou skupinách výrazně dominuje chybná odpověď c) (69 respondentů) nad správnou a) (29 respondentů).

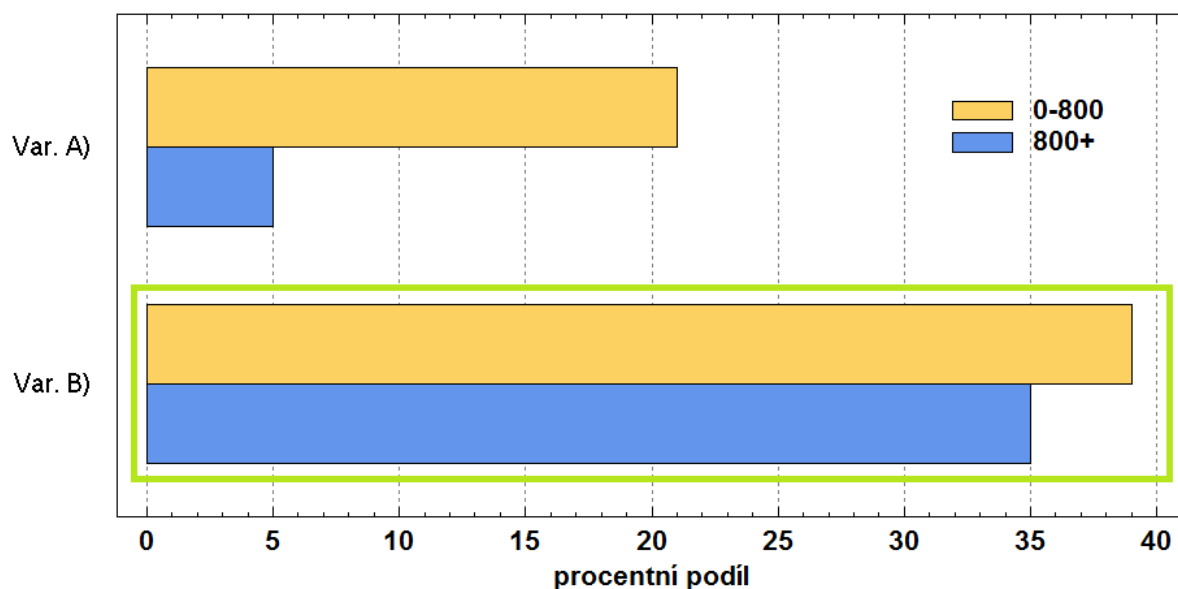

Obrázek 23 Četnosti odpovědí na nabízené varianty

Z výsledků statistické analýzy vyplývá, že výrazně častěji byla volena chybná odpověď, že pracovní smlouvu je možno uzavřít až od osmnácti let věku. Tento výsledek je poněkud neočekávaný, neboť jsme předpokládali, že respondenti mají již zkušenosti s uzavíráním pracovních smluv v souvislosti s brigádami. Minimálně byla volena nesprávná varianta sedmnáct let.

Další položka didaktického testu se zabývala výhodností koupě tří výrobků, kde jeden stojí 35 korun, nebo koupě těchto výrobků v akci 3+1 zdarma za cenu 120 Kč.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 6,315$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,0120$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ je zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. Z provedené analýzy normalizovaných reziduí vyplývá, že mládež s nižším kapesným volila statisticky významně častěji nesprávnou odpověď a).

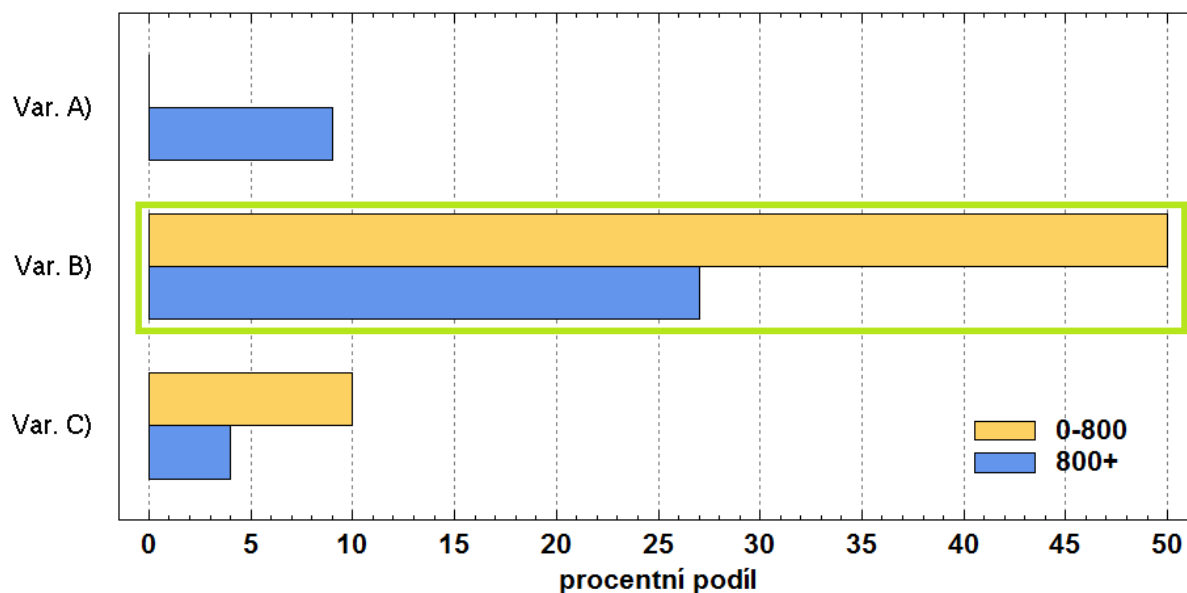

Obrázek 24 Četnosti odpovědí na nabízené varianty

Z výsledků statistické analýzy vyplývá častější nesprávná odpověď u osob s nižším sociálním statutem. Příčinou tohoto jevu může být jednak nedostatek matematických schopností, což se ale neprojevilo v další položce použitého didaktického testu. Příčinou je tedy spíše jakási opatrnost, která vede tyto respondenty ke koupi menšího množství věcí, protože je pro ně jednodušší si tuto cenu spočítat.

Další položka didaktického testu se zabývá otázkou, zda je výhodnější výnos 350 Kč, nebo 9% ze 4 000 Kč.

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 15,043$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,0005$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ je zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. Z provedené analýzy normalizovaných reziduí vyplývá, že mládež s vyšším kapesným volila statisticky významně častěji nesprávnou odpověď a).

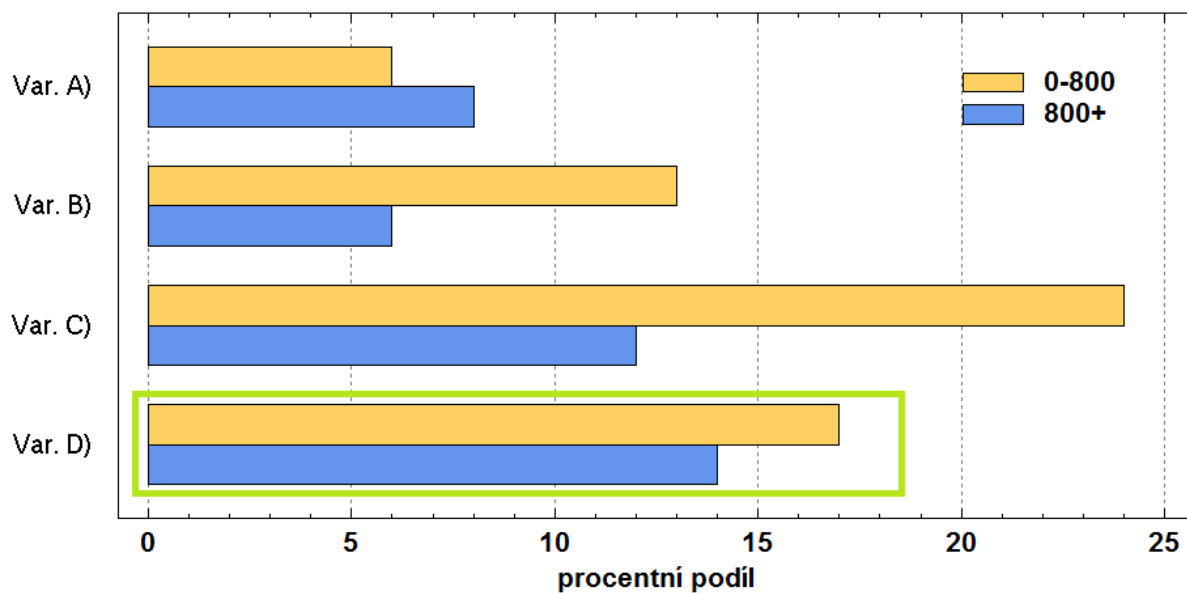

Obrázek 25 Četnosti odpovědí na nabízené varianty

Z výsledků statistické analýzy vyplývá, že dominuje jednoznačně správná odpověď B, že výhodnější je 9% ze 4 000 Kč. Chybný výsledek některých respondentů s vyšším sociálním statusem (výhodnější výnos je 350 Kč) je zde velmi pravděpodobně způsoben chybou při matematickém výpočtu.

Poslední položka didaktického testu se zabývala otázkou výpočtu DPH. (Petr natankoval u čerpací stanice 50 l nafty. Jeden litr nafty stojí 36,80 Kč včetně DPH, která činí 21 %. Jaká je cena jednoho litru nafty bez DPH?)

Testové kritérium chí-kvadrát testu nezávislosti $\chi^2 = 3,286$; pozorovaná hladina významnosti testového kritéria je $P = 0,3495$. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ není zjištěn statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami mládeže. V součtu však převládá chybná odpověď c) (36 respondentů) nad správnou odpovědí d) (31 respondentů). Chyba je evidentně způsobená tím, že respondenti odečítají 21 % z celkové částky 36,80 Kč.

Obrázek 26 Četnosti odpovědí na nabízené varianty

Z výsledků statistické analýzy vyplývá, že žákům dělá pravděpodobně problém samotný matematický výpočet. Relativně častá volba variant A (8 Kč) a B (23 Kč) ukazuje, že respondenti při výpočtu nepoužívali ani logické myšlení a nezamýšlí se nad možností existence tak chybného výsledku, jaký je uveden např. ve variantě A.

4. ZÁVĚR A DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Tato práce se zabývala finanční gramotností u mládeže ve věku 15 – 18 let v souvislosti s jejím sociálním statutem. Finanční gramotnost patří v poslední době oblastem, kterým je věnována zvýšená pozornost. Finanční gramotnost patří k jednomu z praktických a v praxi taky velmi uplatnitelných výstupů školního vzdělávání. Proto se také zjišťování finanční gramotnosti dostalo do mezinárodního šetření PISA vedle gramotnosti matematické, přírodovědné a čtenářské. Bohužel finanční gramotnost je také oblastí, kde má značný vliv neformální vzdělávání a tzv. „laická věda“, tedy informace z médií, od rodiny, kamarádů atd. Je zřejmé, že tyto informace nejsou vždy relevantní a správné a podílejí se na vytváření celé řady miskoncepce. Finanční gramotnost má přitom značný dopad pro praktický život člověka. Projevuje se ve velkém množství lidí s různými sociálními statuty, kteří jsou zadlužení (zadlužení českých domácností činilo v dubnu 2016 podle údajů České národní banky 1, 347 bilionů Kč). Nedostatečná finanční gramotnost přitom může mít i značné sociální dopady. Může vyústit ve ztrátu zaměstnání, rozpad rodiny, exekuci, k sociálnímu vyloučení jedince. Dále musíme brát v úvahu, že předlužení lidé jsou prakticky nezaměstnatelní, protože zaměstnavatelé je nechtějí jako problémové a rizikové zaměstnat. Podle průzkumu agentury STEM/MARK (2010) tři čtvrtiny Čechů uvádějí, že jejich vzdělání v oblasti finanční gramotnosti je nedostatečné. Nejdůležitějším a nejdůvěryhodnějším zdrojem informací je přímý poskytovatel finančního produktu nebo služby. Naprostá většina dotázaných konstatovala, že ze školy si žádné znalosti pro orientaci v oblasti financí a bank neodnesla. Respondenti by jednoznačně uvítali výuku základních pojmů na střední škole. Formou obecných deklarací se dotázaní shodují na potřebě znalosti pojmů i dalšího vzdělávání jak obecně, tak konkrétně pro tvorbu rodinného rozpočtu, investic a úvěru. Při konkrétním rozhodnutí o způsobu vzdělávání by však preferovali spíše pasivní formy, tedy čtení letáků, brožur, článků na internetu či v tisku, pořady v TV. Tyto údaje pochází z průzkumu zaměřeného na dospělou populaci. Lze předpokládat, a projevilo se to i ve výsledcích našeho výzkumu, že finanční gramotnost mládeže dosahuje vyšší úrovně, než je toho u dospělých. Přesto by školní vzdělávání, především na středoškolské úrovni, mělo problematiku finanční gramotnosti mnohem intenzivněji diskutovat. Otevírá se zde prostor pro méně tradiční metody výuky, jako je brainstorming, inscenační metody,

praktické metody, simulace reálných situací apod. Pozornost finanční gramotnosti je třeba věnovat i z hlediska sociální pedagogiky. Nedostatečná finanční gramotnost může s sebou přinášet některé negativní sociální jevy, které již byly zmiňovány výše. Na druhé straně skupiny, které jsou nejvíce ohroženy negativními dopady předlužení, jsou právě skupiny s nízkým sociálním statutem, skupiny ohrožené sociálním vyloučením a obecně skupiny, ve kterých lze předpokládat nízkou úroveň finanční gramotnosti. Jako velký problém se v současné době ukazuje skutečnost, že sami učitelé nejsou v oblasti finanční gramotnosti dostatečně připravováni a erudováni. Pozornost je třeba zaměřit i na segment přípravného vzdělávání budoucích učitelů. Výsledky našeho výzkumu ukazují, že míra finanční gramotnosti mládeže závisí na sociálním statutu relativně málo. Je zřejmé, že samotný sociální statut není v oblasti finanční gramotnosti proměnnou rozhodující, ale spíše intervenující. Efektivní způsoby zlepšení finanční gramotnosti spadají jednoznačně do koncepce formálního školního vzdělávání.

5. POUŽITÉ INFORMAČNÍ ZDROJE

1. BÁRTA, Zbyněk. *Finanční gramotnost: výpočty v Excelu*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 370 s. Řízení školy (Wolters Kluwer). ISBN 9788074784835.
2. Český statistický úřad. *Nejohroženější jsou neúplné rodiny. Statistika & my, 2015, roč. 6, číslo 7 a 8. ISSN 1804-7149*
3. DEJNOŽKA, P., et al. 2012. Dnešní finanční svět. TERRA-KLUB, o.p.s. 2012. s. 22
Dostupné z:
http://www.csas.cz/static_internet/cs/Komunikace/Spolecenska_odpovednost/Spolecenska_odpovednost/Prilohy/dfs_cs_brozura.pdf
4. FABOVÁ, Ľ. 2010. *Finančné vzdelávanie a finančná gramotnosť na Slovensku*. In: Biatec: Odborný bankovní časopis. [online]. 2010, ročník 18, č. 9 [2013-12-10].
Dostupné z:
http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2010/biatec0910.pdf
5. FINANČNÍ GRAMOTNOST, o.p.s. Soutěž Finanční gramotnost aneb Měření úrovně finanční gramotnosti žáků základních a středních škol. [online]. 2011 [cit. 2014-03-15]
Dostupné z:
<http://www.afog.cz/wp-content/uploads/Soutez-Financnigramotnost-2011.pdf>.
6. GEISLEROVÁ, Eli. *Mít přehled: průvodce informačními a poradenskými službami pro mládež v ČR*. 1. vyd. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012, 241 s. ISBN 9788087449028.
7. HUBÁLEK, Michal, Adam KŘÍSTEK a Ladislav ZAMBOJ. *Manuál pro sociální pracovníky v oblasti insolvence*. Vyd. 1. Praha: Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, 2011, 108 s. ISBN 9788025495353.
8. JANDA, Josef. *Jak žít šťastně na dluh*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 176 s. Finance pro každého. ISBN 9788024748337.
9. KOCIÁNOVÁ, Helena. *Finanční gramotnost v kostce, aneb, Co Vás neměl kdo naučit*. Olomouc: ANAG, 2012, 151 s. ISBN 9788072637676.

10. KREJČKOVÁ, S. *Šetření finanční gramotnosti v rámci PISA 2012*. Učitelské noviny [online]. 2013 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z:
http://www.pisa2012.cz/articles/files/2013_Ucitelske_noviny_20.pdf.
11. OECD. *Improving financial literacy*. [online]. OECD Publishing, 2005. [cit. 2014- 03-15]. Dostupné z:
http://www.oecd-ilibrary.org/finance-andinvestment/improving-financial-literacy_9789264012578-en.
12. ONDŘEJ, Jan. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele: ekonomické, právní a sociální aspekty*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2013. Beckova edice právní instituty. ISBN 9788074004469.
13. PETÝRKOVÁ, Lenka a Pavlína CHMELÁŘOVÁ. *Základy finanční gramotnosti. Praha: Generation Europe, 2011. ISBN 978-80-904974-8-1*.
14. PROCHÁZKA, Roman. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 249 s. Psyché (Grada). ISBN 9788024744513.
15. SMRČKA, Luboš. *Rodinný rozpočet a společnost spotřeby: (staronový pohled na osobní finance a bohatství)*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2008, 313 s. ISBN 9788086946788.
16. STEMMARK, *Finanční gramotnost v ČR, Praha, 2010*. Ministerstvo financí
17. SYSÁKOVÁ, V., ŠLAHOR, Ľ. 2010. *Peniaze a bankovníctvo*. 1. vyd. Bratislava, Kartprint, 2010. 142 s. ISBN 978-80-88870-89-0.
18. ŠEREDA, František. *Finanční gramotnost prakticky*. 1. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2012. ISBN 978-80-86825-77-9.
19. ŠKVÁRA, Miroslav. *Finanční gramotnost*. 1. vyd. Praha: M. Škvára, 2011, 219 s. ISBN 9788090482302.
20. ZBOJEK, J. 2007. *Šlabikár finančnej gramotnosti*, PACO-FIN s.r.o. 2007. ISBN: 8096975907

6. PŘÍLOHY

6.1. Dotazník

Dotazník, který máte před sebou, obsahuje otázky týkající se Vašeho osobního rozpočtu i Vašich znalostí a měl by Vám zabrat kolem 10 minut Vašeho času.

Prosím tedy o pečlivé, pravdivé a samostatné vyplnění všech otázek. U otázek na zjišťování znalostí nevádí, když některé odpovědi nebudou správně. Jedná se pouze o průzkum znalostí a výsledky budou sloužit výhradně pro použití v mé bakalářské práci.

Dotazník je anonymní.

Osobní rozpočet

1) Jakou formou dostáváte kapesné?

- a) Pravidelně (jednou za měsíc, týden,...)
- b) Nepravidelně (podle aktuální potřeby)

2) Jaká je výše vašeho měsíčního kapesného

- a) 0 – 400 Kč
- b) 400 – 800 Kč
- c) 800 – 1 600 Kč
- d) 1 600 – 2 400 Kč
- e) 2 400 – 2 800 Kč
- f) 2 800 a víc

3) Jak máte zařízené bydlení?

- a) V panelákovém nebo činžovním bytě
- b) V rodinném domě
- c) Na ubytovně
- d) Jiné

4) Šetříte si ze svého kapesného?

- a) Ano, pravidelně
- b) Ano, nepravidelně
- c) Ne

5) Máte založen vlastní běžný účet v bance?

- a) Ano
- b) Ne

6) Pokud ano, hospodaříte se svými penězi na účtu sami? (v případě záporné odpovědi na předchozí otázku nevyplňujte)

- a) Ano
- b) Ne

7) Půjčili jste si někdy peníze např. od sourozence nebo kamaráda?

- a) Ano, jednou
- b) Ano, už několikrát
- c) Ne

8) Jak financujete své výdaje za mobilní telefon?

- a) Z kapesného
- b) Platí mi to rodiče navíc (mimo kapesné)
- c) Z části z kapesného, a když nevystačím, tak dostanu peníze navíc
- d) Z vlastních - vydělaných peněz (brigády atd.)

9) Konzultujete s rodiči Vaše příjmy a výdaje?

- a) Ano, konzultuji
- b) Ne, se svým kapesným si hospodařím výhradně sám/sama
- c) Hospodařím si sám sama, ale v případě nenadálých výdajů či příjmů se obracím na rodiče

Znalostní test

10) Co je to rodinný rozpočet?

- a) Plán finančního hospodaření domácnosti
- b) Přehled všech příjmů v domácnosti
- c) Přehled všech výdajů v domácnosti

11) Mezi pravidelné výdaje domácností nepatří?

- a) Nájem
- b) Koupě pračky
- c) Zálohy na energie

12) Co je nemovitý majetek?

- a) Hmotný majetek, svázaný s půdou, jako pozemky, budovy a prostory ve vlastnictví.
- b) Hmotný majetek, do kterého patří fyzické předměty, jako jsou výrobní stroje, automobily, zařízení nebo materiál.
- c) Hmotný majetek, do kterého patří pouze pozemky, umělecká díla a sbírky.

13) Kdo hradí za Vás zdravotní pojištění?

- a) Rodiče
- b) Stát
- c) Nikdo, od tohoto pojištění jsou osoby do 18 let a osoby soustavně se připravující na budoucí povolání, maximálně však do 26 let, osvobozeny

14) Co je leasing?

- a) Dlouhodobý úvěr určený pro fyzické osoby
- b) Dlouhodobý pronájem s následnou koupí najaté věci
- c) Je platba jiným způsobem než hotovými penězi, např. prostřednictvím jednorázového platebního příkazu nebo trvalým příkazem

15) Zákonná záruční doba v České republice je:

- a) 24 měsíců
- b) 36 měsíců
- c) 48 měsíců

16) Co to znamená úrok?

- a) Peněžní odměna za půjčení peněz
- b) Měsíční splátka úvěru
- c) Způsob ručení za poskytnutý úvěr

17) Co je to inflace?

- a) Snižování cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém časovém období
- b) Růst cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém časovém období
- c) Rovnováha cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém časovém období

18) Co je to kontokorent?

- a) Bankovní účet v cizí měně
- b) Bankovní služba, která umožňuje komunikaci banky a klienta bez toho, aby musel banku navštívit
- c) Bankovní služba sjednaná k běžnému účtu, která klientovi dovoluje čerpat z účtu peníze i do mínusu.

19) Co je to osobní bankrot?

- a) Stav, kdy se majetek fyzické osoby dostane do exekuce
- b) Oddlužení, neboli soudem schválené řešení dluhů fyzické osoby
- c) Stav, kdy hodnota majetku fyzické osoby je nižší, než součet dluhů – ze situace není východisko

20) Jaký je přibližně v současné době kurz eura k české koruně?

- a) Kolem 22 Kč
- b) Kolem 27 Kč
- c) Kolem 32 Kč

21) Kolik Vám musí být minimálně let, abyste mohli uzavřít pracovní smlouvu?

- a) 15
- b) 17
- c) 18

22) Je výhodnější koupit si tři výrobky, když jeden stojí 35 Kč, nebo si je koupit v akci „3+1“ zdarma za cenu 120 Kč?

- a) Koupit výrobky v této akci se mi nevyplatí, lepší bude si výrobky koupit jednotlivě
- b) Koupím si výrobky v akci, je to výhodnější, než si je kupovat jednotlivě

23) Je výhodnější výnos 350 Kč nebo 9 % ze 4000 Kč?

- a) Výhodnější je 350 Kč
- b) Výhodnější je 9 % ze 4000 Kč
- c) Oba výnosy jsou stejně výhodné

24) Jeden litr nafty stojí 36,80 Kč včetně DPH, která činí 21 %. Jaká je cena jednoho litru nafty bez DPH? (zaokrouhлено na celé koruny)

- a) 8 Kč
- b) 23 Kč
- c) 28 Kč
- d) 30 Kč

25) Místo, kde se nachází Vaše škola:

- a) Město
- b) Vesnice

26) Můj věk:

- a) 15
- b) 16
- c) 17
- d) 18
- e) 19
- f) 20 a víc

27) Pohlaví

- a) Žena
- b) Muž